A-16178
Duplum

EESTI NSV ESIMENE NAISTE KONGRESS

1945

G. REINDORFF

R K › POLIITILINE KIRJANDUS ‹ TALLINN 1945

Daplum

EESTI NSV ESIMENE NAISTE KONGRESS

KÕRGEM ÜLEMJUHATAJA NÕUKOGUDE LIIDU MARSSAL
J. V. STALIN

EESTI NSV ESIMENE NAISTE KONGRESS

Dokumente ja sõnavõtte

3572.

RK „POLIITILINE KIRJANDUS"
TALLINN 1945

Первый с'езд женщин ЭССР.
На эстонском языке.

Bibliotheca
Universitatis
Tartuensis
1947: 2769
12314
A-16178

Ladumisele antud 30. IV 45. Trükkimisele antud 29. V 45. Paber 56×79$^{1}/_{16}$. Trükiarv 10200. Trükitähti trükipoognas 38 000. Trükipoognaid 5$^{1}/_{4}$. Arvutuspoognaid 4,25. MB-02541. Tellimise nr. 440. Trükikoda „Punane Täht", Tallinn.

EESSÕNA

3. ja 4. märtsil 1945 toimus Tallinnas „Estonia" teatri ruumes Eesti NSV esimene naiste kongress. Kongressist võttis osa 570 saadikut ja 246 kutsutud külalist.

Kongressi avas Harjumaa Täitevkomitee esimees sm. Sommerling.

Kongressi tööpresiidiumi valiti: EK(b)P KK sekretär sm. Karotamm, ENSV Ülemnõukogu esimees sm. Vares, ENSV Rahvakomissaride Nõukogu esimees sm. Veimer, ÜK(b)P KK Eesti büroo esimehe asetäitja sm. Perov, EK(b)P KK sekretär sm. Sazonov, ENSV Sotsiaalkindlustuse rahvakomissar sm. Olga Lauristin, Harjumaa Täitevkomitee esimees sm. Sommerling, ema-kangelane Läänemaalt sm. Lints jt.

Kongressi aupresiidiumi valiti tormiliste kiiduavalduste saatel ÜK(b)P KK Poliitbüroo liikmed eesotsas sm. Staliniga.

Ettekandega esines ENSV Sotsiaalkindlustuse rahvakomissar sm. Lauristin, kes kõneles naiste osatähtsusest Eesti NSV rahvamajanduse ja kultuuri taastamisel ja arendamisel.

Kongressile tõi tervitusi Punalipulise Balti Laevastiku delegatsioon. Järgnesid sõnavõtud ja läbirääkimised ettekande kohta.

Kongressi teisel tööpäeval jätkusid läbirääkimised ja võeti rohkesti sõna. Muu hulgas võttis sõna ka EK(b)P KK sekretär sm. Karotamm, kes kõneles Eesti NSV esimese naiste kongressi suurest poliitilisest tähtsusest kogu töötava rahva, eriti aga töötavate naiste elus. Tuues esile ja tunnustades naiste saavutusi kõigil aladel Nõukogude Eesti ülesehitamisel, pani sm. Karotamm kõigile delegaatidele südamele kohtadele tagasi minnes asuda energiliselt kõigi töös esinevate puuduste kõrvaldamisele ja kongressil saadud juhendite ja vastuvõetud otsuste elluviimisele. Kõneldes maareformi lõpetamisest ja kevadkülvi läbiviimisest, rõhutas sm. Karotamm eriti naiste suurt osatähtsust nende tööde edukal täitmisel. Meie naiste ees seisvate ülesannete kohta

märkis sm. Karotamm, et iga naine, ükskõik millisel alal ta töötab, õppigu juurde vähemalt üks uus tööala, et tõhusamalt abistada Nõukogude Eesti taastamist.

Kongressi tervitas Leningradi naiste delegatsioon, Moskva naiste nimel sm. Kosmodemjanskaja, pioneeride delegatsioon jpt.

Kongress saatis tervitustelegrammi seltsimees Stalinile ja Punaarmee Eesti Rahvuskorpuse võitlejatele ning läkituse Nõukogude Eesti naistele.

Kokkuvõtte kongressi tööst tegi sm. Sommerling.

Eesti NSV esimese naiste kongressi tervitus seltsimees Stalinile

Nõukogude rahvaste juhile,
Punaarmee Kõrgemale Ülemjuhatajale
Nõukogude Liidu marssalile seltsimeees Stalinile

Eesti NSV esimene naiste kongress, tulnud kokku Nõukogude Eesti pealinnas Tallinnas, saadab Teile, Punaarmee ja Nõukogude rahvaste suurele juhile, oma südamliku tervituse, soovides Teile palju tervist ja pikka iga meie Nõukogude kodumaa hüveks.

Kolm aastat saksa okupantide ikke all oli raskeks katsumuseks eesti naisele. Eesti naiselt, kes alles nõukogude korra kehtimapanekuga oli saanud esmakordselt võrdsed õigused mehega kõigil riikliku, majandusliku ja kultuurilise elu aladel, rööviti jälle tema vabadus, ta suruti ränka tööorjusesse ja vaimupimedusse. Eesti naised, kellede ridadest nõukogude aastal tõusis eesrindlikke töölisi, aktiivseid osavõtjaid riigi juhtimisest ja poliitilisest elust, olid kas sunnitud lahkuma oma kodudest, et leida varju sõbralikes nõukogude vennasvabariikides, või nad pidid kiratsema fašismi raskes tööorjuses, näljas ja puuduses. Parimad ja ustavamad neist aga lasti vaevelda vangikongides, piinati ja tapeti. Eesti talunaised, kes olid innukalt asunud endale uut kodu ehitama nõukogude võimult saadud maale, aeti välja endi kodudest, neid kiusati taga, saadeti töölaagreisse või sunniti jällegi palehigis orjama sakslasi ja nende käsilasi.

Saksa fašistid märatsesid ja priiskasid eesti kodudes. Preisi junkrud röövisid eesti naiselt viimase riidehilbu, võtsid lastelt viimase leivatüki. XX sajandi hunnid — saksla-

sed — kiskusid emadelt nende pojad Saksamaale tööorjusse ja saatsid nende tütred hitlerlaste lõbumajadesse. Kohale jäänud noorte hingi aga mürgitasid pruuni katku kandjad oma valepropaganda ja haiseva laimuga nõukogude võimu aadressil. „Uue korra" toojad laastasid eesti talusid saagiahnelt, hävitasid meie karja, röövisid vilja. Parunivõsud asutasid uusi mõisu eestlaste orjastamiseks.

Ent eesti naine ei alistunud. Vaikivana, kokkusurutud huuli ja rusikaisse pigistatud käsi ta astus võitlusse saksa fašistlike vallutajate vastu. Ta keeldus sõitmast Saksamaale sunnitööle, vaatamata rängematelegi ähvardustele. Oma pojale ja tütrele ta kõneles esiisade kannatusist ja piinadest saksa parunite võimupäevil, jutustas Lembitu ja legendaarse Tasuja kangelastegudest, õhutas vastuhakule, võitlusele. Trotsides hädaohtu, hiilis eesti naine ööpimeduse katte all metsadesse, et viia toitu ja teateid Nõukogude partisanidele. Kartmata karmi karistust eesti naine vabrikus tööpingi taga valmistas praaki. Eesti talunaine peitis karja, toiduaineid, rõivaid, et saksa okupant ei saaks kehasooja ega kõhutäidet.

Nõukogude Liidu tagalasse evakueerunud naised aga asusid tööle tööstusse ja kolhoosipõllule.

Naistööline Aliis Tooming asus koos teiste evakueerunud eesti naistega tööle sõjatööstusse. Töö oli alguses raske ja harjumatu. Ent nad töötasid ennastsalgavalt, mõtlesid ainult võitlusele ja võidule. Varsti täitis sm. Tooming normi iga päev 150—200%, samuti ületas pidevalt norme sm. Anette Välisson.

ENSV Ülemnõukogu saadik Minna L e p i k, evakueerudes Nõukogude Liidu tagalasse, tegi läbi traktoristide kursused ja töötas traktorijuhina sovhoosipõllul.

Neid naisi innustas üha paremate töösaavutustele ja tootmisvõitudele teadmine, et hea tööga nad aitavad kiiremini vabastada oma õdesid, kes vaevlevad okupatsiooni ikkes. Eeskujuliku tööga käitistes ja põldudel nad lähendasid võidutundi.

Paljud naised astusid ka Punaarmee ridadesse, et relv käes koos isade, poegade, meeste ja vendadega tasuda kätte hitlerlikele roimareile nende süütegude eest.

Kui fašistlikud jõugud tungisid kallale meie suurele sotsialistlikule kodumaale, astus Liisi Angelius sanitarina

hävituspataljoni, hiljem astus ta Punaarmee ridadesse, kus kandis välja haavatud seltsimehi vaenlase tule alt.

Kirurgiaõde Leida Sipria käis enne sõda ülikoolis ja õppis elektriala inseneriks.

Ta astus vabatahtlikult Punaarmeesse.

Sõjaväearst Ermilde Veber töötas rindel haavatute sidumispunktis kirurgina. Tööd oli tal palju, kuid sm. Veber oli väsimatu.

Nemad, Eesti Rahvuskorpuse sanitarid, arstid ja õed, sidelased, kokad ja staapide töötajad, pühendasid ja pühendavad kogu oma jõu kodumaa vabastamiseks fašistlikust saastast.

Võidukas Punaarmee vabastas Eesti sakslaste ikkest. Jälle kehtib Eestis nõukogude kord ja jälle on vaba ja võrdõiguslik eesti naine, ning talle on avatud teed kõigile aladele. Ja eesti naine rakendub nüüd kogu innuga loovasse tööprotsessi. Ta ületab norme tööpingi taga, õpib uusi tööalasid, asendab rindel viibivaid ja rindele minevaid mehi, asub juhtima traktoreid ja käsitsema põllutööriistu ja masinaid, teostab kevadiste külvitööde ettevalmistust, töötab ennastsalgavalt ja väsimatult asutustes, juhib töökodasid ja ettevõtteid, võtab aktiivselt osa riigi poliitilisest elust ja rakendab oma andeid loomingulisele tööle.

Tekstiiltööstuses poolija Anete Nõuman ületab normi 276% ja „Punase Koidu" kangur Alice Margrav täidab plaani 250%-liselt. Tallinna I Masinaehitustehases töötab mudelsepana Aleksandra Filatova ja ETKVL Kopli Masinatehases kärnijana Jekaterina Arhipova, kes mõlemad ületavad pidevalt norme. Linda Busch on rööpaseadjaks Balti jaamas. Masina-hobulaenutuspunkti juhatajana töötab Alide Tihane. Mäebe küla volinikuna töötab heade tagajärgedega 20-aastane noor tütarlaps Elvira Köster.

Kudumistööstuse „Marat" naisdirektoriks on sm. Allo, sm. Olga Lauristin Sotsiaalkindlustuse rahvakomissarina juhib tulemusrikkalt temale alluva komissariaadi tööd.

Eesti naine asub looma uut elu ja uut õnne, üles ehitama kodu, taastama oma rahvamajandust ja kultuuri. Eesti naine rajab endale ja oma lastele õnnelikku tulevikku teadmises, et iial enam ei rüveta röövvallutajate jalad tema Nõukogude kodumaa püha pinda.

Kallis seltsimees Stalin!

Innustatuna Punaarmee suurtest võitudest ja tiivustatuna soovist kaasa aidata meie armeele tema võitlusis lõpliku võidu saavutamisel saksa fašistlike röövlite üle, tõotame Teile, meie sõbrale ja juhile, anda kogu oma jõu ja energia selleks, et kiiremini saabuks päev, mil saksa röövarmee purustatakse lõplikult Saksamaa pinnal, ja selleks, et ehitada üles saksa okupantide poolt purustatud Nõukogude Eesti majandus- ja kultuurielu.

Tõotame Teile, seltsimees Stalin, töötada käitistes, tööstustes, töökodades, raudteel ja mujal eeskujulikult. Suurendame pidevalt oma töötootlikkust, kõvendame töödistsipliini, õpime hästi tootmistehnikat ja omandame uusi erialasid. Asendame kõikjal rindel võitlevaid seltsimehi, töötame väsimatult ja ennastsalgavalt.

Tõotame Teile, seltsimees Stalin, teostada eeskujulikult kevadkülvi. Ükski lapp maad ei tohi jääda täis külvamata, ükski peenar seemendamata. Tõstame jälle kõrgele tasemele saksa röövvallutajate poolt laastatud eesti karjamajanduse. Kasvatame üles iga lehmvasika. Õpime agrotehnikat ja põllutööriistade ning masinate käsitsemist. Võitleme kogu energiaga selle eest, et külviplaan saaks täidetud ja ületatud, et jätkuks sügisel lõikusest Punaarmeele ja meie maale küllaldaselt toiduaineid.

Tõotame Teile, seltsimees Stalin, rakendada meie nõukogude asutustes bolševistlikku tööstiili ja juhtimist. Kasvatame meie noori oma suure sotsialistliku kodumaa armastuse ja tema vaenlaste vihkamise vaimus. Võitleme otsustavalt kodanlik-natsionalistliku ideoloogia vastu, sisendame noortesse lugupidamist Nõukogude Liidu vennasrahvaste, eriti meie vanema venna, vene rahva vastu, kasvatame oma õpilasi Nõukogude rahvaste sõpruse ja vastastikuse lugupidamise vaimus. Tõstame kõrgele tasemele meie töötajate tervishoiu tingimused ja arstiabi, võitleme meie laste heaolu ja tervise eest. Rikastame meie rahva kultuuri varasalvi uue kirjandusliku, kunstilise ja muusikaloominguga, mis on vormilt rahvuslik ja sisult sotsialistlik. Tõstame järjekindlalt oma ideelis-poliitilist taset, õpime marksismi-leninismi aluseid, õpime tundma Nõukogude liiduvabariikide ajalugu, nende kultuuri saavutusi.

Kongress on kindlalt veendunud, et Nõukogude Eesti

naised oma tublide õdede eeskujul Nõukogude Liidu teistest vabariikidest omavad küllalt jõudu, et ennastsalgavalt töötades abistada sangarlikku Punaarmeed tema lõppvõitlusis ja parandada okupantide poolt meie vabariigile löödud haavad, taastada meie rahvamajandus ning kultuur.

Elagu nõukogude naine!

Elagu vennalik Nõukogude rahvaste sõprus!

Elagu Nõukogude Eesti!

Elagu meie kangelaslik Punaarmee ja vapper Sõjalaevastik!

Elagu Lenini-Stalini partei!

Elagu meie juht ja õpetaja — suur Stalin!

Tervitus Punaarmee Eesti Rahvuskorpuse võitlejaile

Meie, Eesti NSV naised, kokku tulnud oma esimesele kongressile Tallinnas, saadame teile, meie meestele, poegadele ja vendadele, palavaimaid tervitusi ja oma parimad soovid. Oma mõtete ja südametega oleme alati teie juures, aga oma töökätega tõotame teha kõik, et kergendada ja kiirendada teie lõppjärku jõudnud võitlust fašistliku vaenlasega. Lööge hästi saksa röövleid, tasuge kuhjaga kätte meie kannatuste eest. Võidelge ja võitke nii, et hitlerlik vaenlane enam kunagi ei rüveta meie suure Kodumaa ja väikese kalli sünnimaa pinda.

Elagu meie sangarlik Punaarmee ja tema ridades võitlev Eesti Rahvuskorpus!

Elagu meie armee suur väepealik, Punaarmee kõrgem ülemjuhataja Nõukogude Liidu marssal seltsimees Stalin!

Naiste osatähtsus Eesti NSV rahvamajanduse ja kultuuri taastamisel ja arendamisel

ENSV Sotsiaalkindlustuse rahvakomissari sm. Olga Lauristini kõnest

1. Nõukogude naised võitluses oma isamaa au ja vabaduse eest

Täna astus kokku vabastatud Eesti esimene naiste kongress. Meie kokkutulek sünnib ajalooliselt tähtsail päevil. Võimsa Punaarmee võidud on vabastanud Nõukogude Liidu territooriumi ja lahingud käivad Berliini, Breslau, Stettini lähiseil ja sügaval Karpaatides. Viimne Hitleri satelliit Ungari on Budapesti vallutamisega lõplikult rivist välja löödud. Kõik vabadustarmastavad rahvad hingavad nüüd kergemalt, sest kohutav haakristi-metsaline on surmavalt haavatud ja Euroopa lõplik vabastamine on kõige lähema tuleviku küsimus.

Meie sünnimaa Eesti elab praegu määratu tähtsusega suurpäevi: Eesti on lõplikult vabanenud saksa vallutajaist. Nüüd on penirüütlite võim Maarjamaal täielikult murtud, nüüd on sakslased ühes oma kadakasakslike sabarakkudega jäädavalt maalt välja kihutatud.

Sotsialistlik nõukogude kord, mis on taas meil kehtiv, avab avarad perspektiivid ja suured arengu- ning õitsenguvõimalused meie väikesele kodumaale. Eesti naisel on eriline põhjus rõõmutseda, sest ainult nõukogude kord kindlustab naisele sellise õigusliku seisukoha, mida ei tunne ükski teine riigikord.

Juba Lenini kuulsad sõnad sellest, et tarvis Nõukogude riigis jõuda niikaugele, kus iga köögitüdruk oskab riiki valitseda, tähistasid nõukogude võimu kindlat tahet naist

aktiivselt kaasa tõmmata nii riigi valitsemisele kui ka kõigile teistele ühiskonna kultuuri- ja majanduselu aladele. Naine pidi õigusteta ja poolinimese olukorrast tõusma täisvõrdseks kodanikuks mehe kõrval. Ja nõukogude kord on selle ülesande täitnud. Tarvis on vaid ümber vaadata ja me näeme igal sammul fakte, mis kinnitavad seda.

NSV Liidu Ülemnõukogus on 227 naissaadikut, nende hulgas ka mitu naissaadikut Eesti NSV-st: Telman, Haberman, Piip jt. Paljud naised on rahvakomissarideks ja nende asetäitjateks nii üleliidulises kui liiduvabariigilises ulatuses. Tuhandeid ja kümneid tuhandeid naisi on täitevkomiteede esimeesteks, vabrikute direktoreiks, kooperatiivide, kolhooside juhtivaiks tegelasiks. Kohalike täitevkomiteede liikmeiks oli juba enne sõda 456 759 naist.

Samal ajal on nõukogude naine auga näidanud, et ta on suuteline töötama ja vastutust kandma võrdselt mehega. Nõukogude naine on ära õppinud rea uusi elukutseid ja ameteid, mille kohta varem arvati, et naine nendega üldse toime ei tule. Pole kuigi haruldane, et naine on nüüd laeval kapteniks, tehases inseneriks, keemikuks, linnaarhitektiks, vedurijuhiks, rahvakohtunikuks jm. Kuulsate naislendurite Maria Raskova, Valentina Grizodubova kuulsus ulatub kaugele üle NSV Liidu piiride. Teadlastena, kunstnikena on rida naisi samuti näidanud silmapaistvaid võimeid. Tarvitseb vaid nimetada kuulsat akadeemikut Sterni, ajaloolast Pankratovat, naisskulptorit Muhhinat jt.

Naine on Nõukogude riigis lugupeetud ka emana. Üheski teises riigis ei ümbritse ema ja last säärane tähelepanelikkus ja hool nagu Nõukogude riigis. See on üks nõukogude korra põhimõtteist. Kusagil pole selliseid lastesanatooriume nagu neid on Nõukogude maal. Ja ükski riik ei kuluta laste peale nii palju kui Nõukogude riik. Näiteks kulutati möödunud aastal ainult lasteaedade peale 1,7 miljardit rubla. Erilise austuse ja lugupidamise täheks antakse paljulapselistele emadele „ema-kangelase" aunimi ja orden ühes suurema rahalise toetusega.

Kui algas sõda, siis asus nõukogude naine kui oma maa täisõiguslik kodanik kaitsma oma riiki.

Sõjapäevil ilmnesid täie selgusega nõukogude naise määratu sünnipärane anne ja taiplikkus, tema oskus ületada igasuguseid raskusi töös, tema töö kangelaslikkus.

Alles hiljuti ei uskunud keegi, et naine võib toime tulla sulatusahjuga, aga sõjapäevil asusid nõukogude naised ka sulatusahjude juurde ja tulevad selle raske ning äärmiselt pingerikka tööga toime.

Kuskil maailmas ei etenda naine nii määratut osa raudteetranspordis kui NSVL-s. Juba ammu enne sõda töötas üle 5 tuhande naise vedurijuhtidena. Sõja ajal on see arv mitmekordistunud. Naistele-vedurijuhtidele on lisandunud naised-jaamaülemad ja naised suurte raudtee-sõlmpunktide ülematena. Ennastsalgava ja otse kangelasliku tööga on nad korduvalt pälvinud valitsuse tänu ja kogu rahva poolt tunnustust. Kolm naisraudteelast — Aleksandrova, Petrova ja Tšuhnjuk — said sotsialistliku töö kangelase nimetuse ühes Lenini ordeniga ja kuldmedaliga „Sirp ja Vasar".

Miljonid tööstuses ja transpordis töötavad nõukogude naised on oma ennastsalgava tööga osutanud määratut abi riigile võitluses saksa fašistlike anastajate vastu.

Naistöötajaist tööstuses ja transpordis ei jää maha ka Nõukogude talunaised.

Endistel aegadel tõi sõda alati maale laostumise ja nälja, sest perekonnapea ja meestööjõu sõtta minnes jäid naised abitusse seisukorda, nad ei tulnud üksi talupidamise ja põllutöödega toime.

Nõukogude kord aga andis maale põllutöömasinad, traktorid, kombainid ja õpetas ka naisi neid käsitsema. Nüüd, meeste sõtta minnes, võtsid naised maal elu juhtimise suurel määral oma kätesse. Naised on kolhooside ja kohalike täitevkomiteede esimeesteks, naised on traktoritel ja kombainidel tegelikeks põlluharijaiks. Vastutusrikas ülesanne varustada rinnet ja tagalat toiduainetega ja toormaterjaliga on samuti suurel määral nihkunud naiste õlgadele. Ja naised tulevad selle ülesandega toime tänu sellele, et nõukogude kord juba enne sõda tõmbas neid aktiivselt osa võtma ülesehitavast tööst.

Tugev isamaa-armastus, mis on omane nõukogude naistele, on lätteks sellistele töösaavutustele, mis ei ole võimalikud üheski teises riigis.

Seltsimees Stalin märkis seda oma kõnes möödunud aastal Oktoobrirevolutsiooni aastapäeval, kui ta ütles:

„Jäädavalt lähevad ajalukku nõukogude naiste ja meie tubli noorsoo võrratud töökangelasteod, kes on oma õlga-

del kandnud peamist töökoormat vabrikuis ja tehaseis, kolhoosides ja sovhoosides."

Suures võitluses saksa fašistlike anastajatega ei avalda ennast kangelaslik nõukogude naine mitte ainult ennastsalgava töötajana, vaid ka vahva sõdurina.

Kunagi enne Venemaa sõdade ajaloos ei ole naine võtnud nii aktiivselt osa võitlustest oma isamaa eest kui nüüd Nõukogude rahva võitluses hitlerlike jõukudega.

Punaarmee ridades võitlevad naised vapralt lenduritena, kuulipilduritena, õhutõrjeväelastena, luurajatena, automaaturitena, sidelastena ja muude sõjaasjanduse meistritena.

2. Eesti naine võitluses saksa okupantide vastu

Võitlusest vihatud saksa anastajatega ei ole ka eesti naised eemale jäänud. Kohe algul, kui vaenlase röövjõugud tungisid meie maale, astus hulk tublisid eesti naisi ja tütarlapsi hävituspataljonide ridadesse, kus nad võitlesid oma meeste ja vendadega õlg õla kõrval, sidusid haavatuid, kandsid laskemoona ja osutasid võitlejaile muud jõukohast abi.

Nad polnud sõjamehed, kuid neid innustas viha meie põliste vaenlaste, sakslaste vastu ning palav soov kaitsta kodumaad.

Kui siis tuli taganeda ülekaaluka vaenlase eest ja fašistlikud bandiidid asusid tapma ja piinama Nõukogude inimesi, olid tuhanded eesti naised sunnitud lahkuma oma sünnimaalt, et päästa enda ja oma laste elu. Usina ning hoolsa tööga asusid nad Nõukogude tagalas abistama Punaarmeed. Linnakividel kasvanud naised, kes kunagi varem polnud maatööd teinud, haarasid julgesti tööst kinni kolhoosipõldudel, aidates vilja koristada, loomi talitada, asudes appi igal pool, kus vaja. Ja aja jooksul sai mõnestki eeskujulik traktorist, karjakasvataja või kanafarmi-juhataja.

Tehaseisse läinud naised aga ületasid norme ja õppisid uusi tööalasid. Nii mõnestki juuksurist või koduperenaisest sai osav ning hinnatav lukksepp või muu oskustööline. Palav isamaa-armastus ja viha okupantide vastu, kes purustasid meie algava nõukogude elu, tegid naistest ja tütarlastest kangelasi nii tööpingi taga kui ka rindel.

Jutustatakse eesti tütarlastest, kelle brigaad sm. Kreisi

juhtimisel töötas Leningradis blokaadi päevil. See brigaad andis järjekindlalt toodangut 200% vaatamata külmale, näljale ja vaenlase mürskude sajule. Nad kõik said medali Leningradi kaitse eest ja 1. mail 1944 andis ÜLKNÜ rajoonikomitee neile üle punalipu.

Kui hakati koondama eestlasi rahvuslikesse väeosadesse, ühinesid nendega vabatahtlikult paljud naised, et lüüa vaenlast otse rindel. Nad läksid sanitarideks, õdedeks, sidetöölisteks. Mitmed emad astusid vabatahtlikult Punaarmeesse ühes oma tütarde ja poegadega. Nii astus võitlejate ridadesse Marie Laast ühes oma tütre ja kahe pojaga. Meditsiiniõde Eugenie Raudsepp teenib Eesti Rahvuskorpuses koos oma poja ja tütrega.

Paljud neist tublidest naisvõitlejaist on teeninud oma vaprusega üldist tunnustust ja on autasustatud ordenite ja medalitega. Nende kohusetundest, püüdlikkusest ja hoolitsusest haavatute eest võiks paljugi jutustada.

Suurem osa eesti naisi jäi aga sakslaste meie maale tulles okupatsiooni pimedikku, vallutajate mõnitada, piinata ja mõrvata. Kolm okupatsiooniaastat oli eesti naisele raskeks kannatuse-, aga ühtlasi ka karmiks kooliajaks. Fašistlikud mõrtsukad ja nende eesti soost käsikud ei teinud oma verejanus vahet mehe ega naise, noore ega vana vahel. Vanglaisse ja koonduslaagreisse heideti igaüks, kes oli kuidagi avaldanud poolehoidu nõukogude korrale või ei painutanud pead küllalt sügavale okupantide ees. Paljud tublid eesti naised langesid fašistliku terrori ohvriks.

Nii tapeti Eesti Lina- ja Villatrusti direktor Johanna Vebermann, õpetaja Marie Liiv, „Kave" direktor Ellen Marvits, tuntud esperantist Helmi Dresen, EK(b)P Pärnumaa Komitee erisektori töötaja Selma Eramaa, Tännassilma valla täitevkomitee arveametnik Marie Laasi ja palju, palju teisi.

Kui mees hoidis end sakslaste eest varjul, siis vahistati naine. Selle kohta võib tuua palju näiteid.

Viljandi linna I algkooli õpetaja Alfred Järv hoidis end kõrvale okupantide eest. 1. detsembril 1942 areteeriti Järve abikaasa, keda vintsutati 6 kuud Viljandi vanglas. Vanglast vabanenud, kuulis ta, et mees on vahistatud ja tapetud.

Uusmaasaajal Hans Märtensil õnnestus põgeneda sakslaste sunnitöölaagrist. Kohe oli gestapo Märtensi abikaasat pinnimas: andku välja, kus mees on. Märtensi naist peksti

püstolipäraga ja veeti Viljandi vanglasse, kust ta vabanes Punaarmee saabudes.

Tori valla täitevkomitee esimees Juhan Lilienblatt tapeti koos naise ja 2 pojaga. Sama valla elanikku Katariina Paalbergi vägistati ja peksti enne mahalaskmist.

Igal sammul kohtas eesti naine häbistavat alandust. Kogu kolme aasta kestel pidi ta valusalt tundma, et teda peetakse kellekski looma ja mehe vahepealseks olendiks. Kui vaatleme okupatsiooniaegset palkade tabelit, siis näeme kohe töötasude erinevust mees- ja naistööjõu puhul. Isegi nn. „omavalitsuse" asutustes teenivad naised figureerisid odava tööjõuna.

Kolm aastat okupatsiooniaega kasvatas hitlerlaste vastased ja vihkajad ka nendest eesti naistest, kes seda algul polnud, hoidudes naiseliku passiivsusega poliitikast eemale. Ja mida enam lõpu poole need kolm aastat lähenesid, mida raskemaks kujunes eesti naise kannatus, seda suuremaks kasvas vihkamine vägivallatsejate vastu. Ei olnud kerge kokkuhoidlikul ja koduarmastajal eesti maanaisel lasta end peaaegu puupaljana välja ajada oma elupõlisest kodust, oma aita tühjaksröövituna, oma kariloomi tapetuina, oma kodukatust põlemasüüdatuna näha. Ei olnud kerge Eesti naisintelligentsil meie koolide uksi kinnistena, oma kodulinna lõhutuna, oma raamatukogu tuhahunnikuna näha.

Saksa okupatsiooni esimesist päevist peale ilmusid Eesti metsadesse Nõukogude partisanid. Nende arv kasvas järjest eesti meeste ja naiste arvel, kes ei alistunud röövvallutajate ikkele.

Eesti vapratest naispartisanidest on tuntud seltsimehed Paula Jõgi, Leida Rausk jpt.

Õige eesti naine ei lasknud end uimastada hitlerlaste võltspropagandast, tema pilk jäi alati selgeks ja kriitiliseks, tema ei lasknud end petta hitlerlike ilukõnede läbi eesti rahvuslikust sõltumatusest ja kohast tuleviku-Euroopas. Ja seda selgitas õige eesti naine ka oma nõdremaile naabreile. Kui hitlerlased sageli pahandasid meie koolinoorsoo revolutsioonilise meelsuse ja ülesastumiste puhul, siis seisis ju nendegi taga eesti naine, kes emana oli sunnitud oma lapsi valgustama röövrüütlite ja nende järglaste suhtes. Sama eesti naine ei nutnud ega halisenud, kui ta oma mehe, poja või venna saatis metsa peitu hitlerlike

värbajate eest. Ja sama eesti naine ei kartnud surma ega karistust, kui ta metsas peitujaile viis toitu ja teateid — see oli tema loomulik ülesanne, kanda hoolt omade eest. Sama eesti naine abistas Nõukogude partisane metsades ja laantes; ta varjas tagaotsitavaid oma katuse all, selges äratundmises, et ta on väljas hea ning õige asja eest. Ja kus mõnikord mehed kahtlema kippusid, aitas eesti naist üle tema süda, ja see oli ikka lootust täis: ei saa ega või kesta see sakslaste must aeg, peab tulema ja tuleb taas heledam ja õiglasem.

Ja see aeg tuli. Möödas on verise saksa okupatsiooni mustad aastad. Tänu kangelaslikule Punaarmeele, tänu miljonite Nõukogude inimeste, sealhulgas ka miljonite nõukogude naiste pingutustele, on see inimsoo surmavaenlane Nõukogude pinnalt ära pühitud ja paisatud tema enda koopa sügavusse, kus praegu käib viimne otsustav võitlus selle eest, et ta kunagi enam ei saaks mõõka tõsta teiste rahvaste vastu. Vaba on jälle meie pind ja vaba on eesti rahvas ning eesti naine. Juba viis kuud käib kibe töö sõjast ja okupatsioonist laastatud ja rüüstatud maa majandusliku ja kultuurilise elu uuesti rööpaisse seadmiseks ja vabadust toonud Punaarmeele abi osutamiseks tema viimseis hiiglavõitlusis.

3. Eesti naine oma sünnimaad taastamas

Kohe pärast saksa anastajate väljakihutamist meie maalt asusid virgad käed meie Nõukogude valitsuse ja Kommunistliku Partei juhtimisel sakslaste hävitusjälgi kaotama, parandama ja taastama. Kibe taastamistöö algas kõigil aladel.

Kõiges selles, mis on tehtud ja saavutatud, on suur osa ka naistel. Eesti naine pole jäänud eemale meie rahvamajanduse ja kultuurielu taastamise suurest tööst. Meil on eesrindlikke naisi tööstuses, kes pidevalt ületavad norme; meil on küllalt taluperenaisi, kes täitsid enne tähtaega oma kohustused riigi vastu müüginormide alal; meil on naisõpetajaid, kirjanikke, kunstnikke, kes kogu hingega töötavad meie haridus- ja kultuurielu taastamiseks.

Kuid see, mis on tehtud, on ainult murdosa sellest, mida on vaja teha. Hitlerlaste purustamise, röövimise ja laasta-

mise jälgi ei saa kaotada viie kuuga, ei saa neid ka kaotada nõiakepi liigutusega, vaid seda saab teha ainult suure tööga ja tõsise tahtega. Selle suure ülesande meie teostame kiiresti ja eduga ainult siis, kui iga tööline ja iga teenistuja, iga eesti mees ja iga eesti naine selle ülesande tähtsusest aru saab ja sellest teadlikult ja tahtlikult kogu oma jõu ja oskusega osa võtab. Peame mõistma, et Nõukogude riik — see on töötav rahvas ise.

Kui tahame, et sõda kiiresti lõpeks ja fašistlik Saksamaa igaveseks purustataks, siis tuleb meil sellele ise maksimaalselt kaasa aidata. Eeskujuliku tööga, aktiivse osavõtuga kõigist ülesandeist, mis meie riigil ja rahval praegu ees seisavad, teeme seda.

Kui tahame, et kiiremini kaoksid varemed ja rusud, et nende asemele kerkiksid ilusad hooned, peame ise veel palju hoogsamalt käed külge panema. Meie naised tulevad toime iga tööga ja töötavad meelsasti, kuna on selge, et ei jätku meeste töökätest meie purustatud linnade ja hävitatud tööstuse ülesehitamiseks, meie kodu õitsvale järjele viimiseks.

Kui me tahame, et oleks jälle laiatarbekaupu, et oleks jälle riiet, oleks sukki, pesu, jalanõusid, mööblit, vaipu, söögiriistu, peame töötama, ületama norme, leiutama uusi tööviise, mis võimaldaksid lühema ajaga rohkem toota.

Meil on juba tehtud tükike tööd. Meie tööstus on IV kvartaali vältel saavutanud suuri edusamme, on tulnud toime tööstusplaanide ennetähtaegse täitmisega. Meie töötajate ridadest on esile kerkinud rohkesti eesrindlikke töötajaid, kes pingsa tööga ja tehnika pideva rakendamisega tulevad toime töönormide tunduva ületamisega. Nii näiteks töötab mehaanilises jalanõudetööstuses „Rünnak" tallakinnitaja Anna Neoste, täites norme 200%; Tallinna I Masinaehitustehases täidab mudelsepp Aleksandra Filatova norme 150%; Lutheri tooliosakonnas töötab Benita Erik, täites norme 200%; tekstiiltööstuses „Juuni Võit" töötab ristpoolija Luise Hallikivi, täites norme 205%; Tallinna Liiklustrusti autobuse- ja trammitöökojas töötab sadulsepana Hildegard Kariler, täites normi 160%; „Punases Koidus" töötab kangur Alice Margrav, kes täidab norme 250%-liselt; samas töötavad kangrutena ka Reiner, kes täidab norme 180%, ja Elfriede Masso, kes samuti ületab norme. Eesrindlikke naisi

leiame peaaegu igast käitisest. Kuid kui arvestame, et „Punane Koit", „Juuni Võit", riidevabrik „Keila" ja veel mõned käitised on meie ainsad tekstiilvabrikud endiste suurte kombinaatide asemel, nagu olid „Kreenholm", Balti Puuvillavabrik ja teised, et „Union", „Kondor" ja paar väiksemat on praegu meie ainsad saapavabrikud, siis mõistame, et mitte ainult Margrav, Masso, Reiner ja mõni teine ei pea ületama norme, vaid seda peavad tegema kõik, et vähegi katta meie rahva vajadust tekstiiltoodete, jalanõude ja muude tarbekaupade järele, millest kogu okupatsiooniaja kestel tuli ilma olla.

See teadmine peab igaüht innustama t ö ö v i l j a k u s t t õ s t m a, uusi tööviise leiutama, et sama ajaga kahe- ja kolmekordselt toota. Meie eesrindlikud naised peavad õpetama teisi, andma edasi oma kogemusi ja oskust ning rohkem kasutama sotsialistliku võistluse meetodit, et normide ja plaanide ületamist teha üldiseks nähtuseks ja iga töötaja auasjaks. Rahuldus saavutatud edust tasub mitmekordselt kõik pingutused.

Nõukogude Eesti tööstusele on käesolevaks aastaks seatud suured ülesanded: jõuda tootmises vähemalt 1941. a. tasemele. See on väga suur ülesanne. Seda saab lahendada ainult siis, kui meie naispere selle ülesande tähtsusest aru saab ja selle omaks võtab. Et kiiremini taastada meie purustatud rahvamajandust, peab kõigepealt meie naiste hulgast kaduma tööst kõrvalehoidumine, igasuguste pisiülesannete ja tegevuse otsimine, et mitte loovale, ülesehitavale tööle minna.

Otsustavalt peab paranema ka töödistsipliin. Kõik hilinemised, põhjuseta töölt puudumised ja töö juures looderdamised kokku moodustavad nädalas tuhandeid töötunde, mis löövad suured augud tööplaani täitmisse.

Meie igapäevase elu väärnähtuste ja puudustega puutuvad meie töötavad naised iga päev kokku ja enamik ootab, et keegi kusagilt tuleks ja need kõrvaldaks, või halvemal juhul isegi arvavad, et need on kõik paratamatud pahed. Need pole mitte paratamatud pahed,vaid täiesti kõrvaldatavad. Kuid kõrvaldajaiks oleme jällegi meie ise. Meil on täna siin koos nii mõnigi käitiskomitee ja kontrollkomisjoni liige. Kas võite öelda, et olete teinud kõik, et parandada toitlustamist sööklas, et luua puhtust ja heakorda töökohas,

et hankida töötajaile ordereid ja neid õiglaselt jaotada, et kontrollida, kuidas elavad ja mida vajavad teie käitises või ettevõttes töötavad naised, kellel on mitu last ja mees Punaarmees või kelle laste isa on okupantide ja nende käsilaste poolt tapetud? Kuidas elab ja mida vajab vana ema, kelle tütar oli töötanud teie käitises ja tapeti fašistlike mõrvarite poolt või kelle ainus toitja langes hävituspataljonis või Punaarmee ridades võideldes kodumaa ja meie rahva vabaduse eest? Kas olete osutanud tähelepanu ja hoolitsust teie käitises töötavaile Isamaasõja invaliididele, inimestele, kes oma verehinnaga on kaitsnud kodumaad fašistide vastu? Need kõik on ülesanded, millele tuleb rakenduda meie ametiühinguil ja eeskätt meie naistel, ametiühingute liikmeil. Tuleb võtta omaks põhimõte: kus viga näed laita, seal tule ja aita. Ainult sel viisil kõrvaldame kiiresti kõik puudused ja väärnähtused ning loome endile parema ning ilusama elu.

Näha meie lasteaedu rüüstatuina, koolimaju ja rahvamaju lõhutuina ja määrituina, teatreid põletatuina — see kohustab iga eesti naist ja eesti ema töötama kahe- ja kolmekordse innuga, et need sõja ja okupatsiooni sünged jäljed kiiremini kaoksid.

Siin tuleb ühiskondliku töö pühapäevakuil kõikidel veel suurema innuga käed külge panna rusude ja varemete koristamisele ja kannatada saanud kultuurihoonete remonttööde abistamisele. Siin tuleb ühiselt taastamistöö korras puhastada ja parandada vähem kannatada saanud lasteaiad, koolimajad ja rahvamajad, näidata leidlikkust ja algatusvõimet nende sisustamisel, puhtaks ja mugavaks muutmisel.

Eriti tõsist tähelepanu peame aga pöörama poliitilise kasvatuse tööle naiste hulgas. Me ei tohi unustada, et see võltspropaganda-laine, millega fašistlikud okupandid kolme aasta kestel meie maad üle ujutasid ja meie rahvast mürgitasid, on jätnud sügavaid jälgi veel paljude naiste mõtlemisviisisse. Eriti sügavale on tunginud rassivaenu ja rahvastevahelise vihavaenu õhutamise propaganda.

Meie naispere peab tundma õppima tõde Nõukogude Liidust ja Nõukogude rahvaist, peab õppima tundma ja hindama teisi rahvaid ja nende saavutusi. See on eriti tähtis, kui meenutame, et naised on meie rahva tuleviku, meie noorsoo kasvatajad. Et meie lastest kasvatada sotsialistliku

ühiskonna väärikaid liikmeid, peame erilist tähelepanu pöörama nende emade, meie naiste kasvatamisele sotsialistlikus vaimus. Ütleb ju vanasõnagi, et last peab hakkama kasvatama kakskümmend aastat enne tema sündi.

4. Maanaiste ülesannetest

Meil on täna siia kokku tulnud naisi igast vallast ja maakonnast. Siin on mitusada naist, kes otseselt või kaudselt on seotud maatööga, meie riigi ja rahvamajanduse ülesehitamise töö selle osaga, mis haarab põlluharimist, karjakasvatust, küla elu kultuuritaseme tõstmist ja nõukogude võimu kindlustamist maal. Meil on siin eesrindlikke naisi valla täitevkomiteedest, masina-traktorijaamadest, hobulaenutuspunktidest, uusmaasaajate perest ja maaintelligentsi hulgast.

Sakslaste poolt löödud haavade ja hävitustöö juurde ei tohi me mitte kurtma jääda, vaid peame, pilk suunatud lootusrikkalt tulevikku, käed külge panema purustatu ja hävitatu ülesehitamisele ja okupatsiooni jälgede kiiremale kaotamisele.

Meie põllud peavad jälle lokkama vilja all. Suvivilja külvipinda tuleb juba käesoleval kevadel plaanipäraselt suurendada 23% möödunud aastaga võrreldes. Armastuse ja hoolega tuleb kasvama panna iga varss, vasikas, põrsas ja lambatall, et meie lautadest ja tallidest kaoksid tühjad latrid ja tühjad sõimed. Nõukogude võim on andnud jälle maad kõigile, kes seda harida soovivad. Nõukogude valitsus hoolitseb meie põllumajanduse tõstmise eest, okupatsiooni- ja sõjahaavade kiirema kaotamise eest ja püüab kõigiti kindlustada uusmaasaajaile ja saksa okupatsiooni ajal kannatanuile võimalust oma talud korda seada, põllud seemendada ja hooned ehitada.

Hiljuti võtsid Rahvakomissaride Nõukogu ja Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee vastu määruse ühiskondliku abistamise kümmepäevaku läbiviimiseks metsa väljaveo alal 10.—20. märtsini.

Ühiskondliku abistamise kümmepäevakul tuleb metsaveole minna igal naisel, kellel see on vähegi võimalik, tuleb minna hea töötahtega, innustatud teadmisest, et sellega täidame oma kohuse oma maa ja oma rahva vastu.

Kõige suurem ja tähtsam töö aga, mis meil praegu lähema kahe ja poole kuu jooksul maal ees seisab, on kevadiste külvitööde ettevalmistamine ja läbiviimine. Sellest tööst tuleb naistel sel aastal osa võtta suuremas ulatuses kui kunagi varem. Meie ei või ka selle suure ülesande juures hetkekski unustada, et tuhanded mehed on rindel arveid õiendamas meie rahva põlisvaenlasega ja et naistel tuleb seepärast neid asendada nii adra taga kui traktoriroolil.

Et oleks, mida endal süüa, mida anda lastele, mida riigile ja Punaarmeele ja mida turule viia, see oleneb suurel määral sellest, kuidas meie naised võtavad osa kevadkülvi ettevalmistamisest ja läbiviimisest.

Ei saa öelda, et meil maal poleks tublisid naisi, kes oma virga ja eeskujuliku tööga aitavad kaasa nii taastamistöödel, metsaveol, kevadkülvi ettevalmistamisel kui ka muudel aladel. Sääraseid naisi leidub meil maal küllalt. Meil on maal naisi, kes kõik ära teevad, kes talu peavad, metsatöödel käivad ja riigile ka oma vilja-, liha- ja piimanormid eeskujulikult täidavad. Meil on uusmaasaajaid naisi, kelle mehed on Punaarmees, kes nüüd üksinda omal jõul asuvad kodu looma ja majapidamist rajama.

Meil on ka naisi-traktorijuhte ja masina-hobulaenutuspunkti juhatajaid. Võtame kas või Mahu hobulaenutuspunkti juhataja sm. Alide Tihase, kes võib eeskujuks olla nii paljudele Virumaa ja kogu Eesti masina-hobulaenutuspunktide juhatajaile.

Mida rohkem on meil niisuguseid naisi, nagu sm. Alide Tihane, seda kiiremini ületame kõik raskused, seda kiiremini parandame sõja- ja okupatsioonihaavad ja viime oma maa õitsvale järjele.

Meil moodustati nüüd maale valla-täitevkomiteede juurde mitmesugused komisjonid täitevkomiteede abistamiseks ja paljude ülesannete lahendamiseks, millega seni täitevkomiteed oma väikese koosseisu ja aktiivi puudumise tõttu toime ei tulnud. Võtame kas või sõjaväelaste perekondade eest hoolitsemise. Kui palju on täitevkomiteed mahti saanud selle küsimusega tegemist teha? Aga ometigi nõuavad partei ja valitsus, et iga perekonna eest, kelle toitja on läinud Punaarmeesse, tuleb hoolitseda, tuleb teada, kuidas ta elab, mis ta vajab, kas tuleb ta omal jõul toime kevadkülviga, või on teda vaja abistada palgiveol ja hoonete püstitamisel. Siin

peab aitama komisjon — ja kes sobiks sellesse komisjoni paremini kui meie punaarmeelaste naised ise? Või kultuurikomisjonid, kes peavad täitevkomiteesid abistama koolimajade korraldamises, rahvamajade, raamatukogude, loengute, kunstilise isetegevuse organiseerimisel. Siis tervishoiukomisjonid, kes peavad aitama haiglaid korrastada, nakkushaigusi lokaliseerida, üldist puhtust läbi viia. Kõigis neis komisjonides peavad aktiivselt kaasa lööma naised, uusmaasaajad, taluperenaised, naisõpetajad ja teised.

Tähtsaks nõukogude võimu esindajaks on külavolinik. Külavolinik on valla-täitevkomitee liikmete järel vallas kõige tähtsam inimene, sest temast sõltub eeskätt see, kuidas töö külas läheb, kas hästi või halvasti. On meil naiskülavolinikke? On. Kuidas nad tulevad toime oma ülesannetega? On neid, kes tulevad toime hästi ja kellest kogu küla lugu peab. On aga ka neid, kes veel aru ei saa oma ülesannete tähtsusest. Üldiselt aga tuleb tublidel naistel julgemalt endale külavolinike kohustusi võtta. Vähemalt 30% meie külavolinikest peaksid olema naised. Kui naine tuleb toime talupidamisega, metsatöödega, teetegemisega, hobulaenutuspunkti juhatamisega, miks ei peaks ta toime tulema külavoliniku ülesannetega?

*

Peame endale täna selgeks tegema kolm asja. Esiteks, et meie ees seisab suur ülesanne — lõpetada sõda, hävitada fašistlik röövloom ta enda koopas, ja et selleks peame abistama Punaarmeed ennastsalgava tööga käitistes, transpordi ja side alal, metsas, põllul ja nõukogude asutustes.

Teiseks peame teadma, et meie ees seisab suur ülesanne taastada Nõukogude Eesti rahvamajandus ja kultuur, viia see palju kõrgemale tasemele kui nad on olnud kunagi varem ja tõsta meie Nõukogude vabariik kõige eesrindlikumate hulka vennasvabariikide peres. Selleks tuleb meil töötada väsimatult tööstustes, põllumajanduses, kunsti ja kultuuri alal, teades, et meie pingutused tulevad meie ja meie laste tuleviku, meie maa ja rahva kasuks.

Kolmandaks peame teadma, et sõda ja okupatsioon, mis on hävitanud nii palju majanduslikke ja kultuurilisi väärtusi, on tohutult hävitanud ka ühiskonna tööjõudu ja see

asjaolu paneb naistele peale suuremaid ülesandeid ja suuremaid kohustusi kui meie naistel kunagi varem on olnud. Poole meie tootlikust rahvaarvust moodustavad praegu naised. Ainult naiste kõige laialdasemal ja aktiivsemal osavõtul suudab meie rahvas teostada ta ees seisvad suured ülesanded.

Seepärast, Nõukogude Eesti naised, omandage uusi erialasid, tõstke töötootlikkust! Õppige õhu- ja gaasikaitset, sanitaarala, sidet! Töötage ennastsalgavalt tehaseis, põllul ja asutusis! Kõik jõud saksa röövvallutajate purustamisele ja meie rahvamajanduse taastamisele!

Elagu Nõukogude Eesti naised! *(Kiiduavaldused.)*

Elagu võidurikas Punaarmee! *(Kiiduavaldused.)*

Elagu Nõukogude rahvaste suur ja geniaalne väepealik seltsimees Stalin! *(Kauakestvad tormilised kiiduavaldused.)*

Tervitusi ja sõnavõtte

Kangelasliku Leningradi naised

Leningradi naisdelegatsiooni esindaja Leningradi Täitevkomitee aseesimehe sm. Fjodorova kõnest

Armsad seltsimehed!

Leningradi naiste nimel toon teile palavaid, sõbralikke tervitusi.

Esimene Eesti vabariiklik naiste kongress kogunes päevil, mil terve maailm hinge kinni pidades jälgib vapra Punaarmee hiilgavat võidukäiku.

Võitlused Stalingradi ja Leningradi alt on kandunud Berliini alla.

Võitlusis hitlerliku Saksamaaga saavutab meie Punaarmee hiilgavat edu seetõttu, et teda ennastsalgavalt toetab terve maa, kogu meie Nõukogude rahvas. Iseäranis suur osa Punaarmee abistamises on meie nõukogude naistel.

Nõukogude naiste kangelaslik töö on võrdne vaprate Punaarmee võitlejate kangelastegudega rindel.

Nõukogude Liidu naiste keskel ei jää mitte viimasele kohale Leningradi naised.

On teada, millised rasked katsumused said neile osaks selles sõjas. 900 päeva kestis Leningradi blokaad. 900 päeva igapäevaste pommitamiste ja kahuritule all võitlesid Lenini linna naised koos Punaarmee võitlejatega saksa fašistlike lurjuste vastu. Ja võitsid. Linn, kuhu iialgi ei ole astunud vaenlase jalg, kannatas välja hitlerlike jõukude surve.

27. augustil 1941 vallutasid sakslased Mga jaama ja sulgesid blokaadirõnga ümber linna. Meie kannatasime palju, meil ei olnud kütet ega valgust. Me nälgisime, põdesime distroofiat. Paljud surid kurnatusest. Kuid hetkekski ei raugenud meie vastupanu, ei katkenud võitlus vaenlasega.

Sajad tuhanded Leningradi naised läksid ehitama kaitsevööndeid. 646 km tankitõrjekraave, 406 km tankitõkkeid, 306 km tankivastaseid valle, 15 000 dotti ja dzotti ehitasid leningradlased. 60% sellest tööst on tehtud naiste kätega.

Meie delegatsiooni koosseisus tuli teie kongressi tervitama tütarlaps ühest Leningradi kohalikust õhukaitse üksusest, sm. Maria Mihhailovna Aleksejeva. See tagasihoidlik tütarlaps kandis välja haavatuid vaenlase ägeda tule all. Ei jõudnud haihtuda tolm pommitabamuse saanud hoone ümbert, kui ta juba ruttas varemeisse, et päästa rusude alla jäänud inimesi. Rusude alt kaevas ta välja ja päästis 28 inimest, andis esimest abi paljudele pommitamise ja kahuritule all kannatada saanud leningradlastele.

Kütmata kortereis, näljast surnud emade laipade juures olid orbudeks jäänud ja näljast nõrkevad lapsed. Meie naised ja tütarlapsed käisid orbe otsides igas majas, andsid neile oma viimase leivapalukese ja näljast nõrgaks jäänud kätega kandsid orvud lastekodudesse.

Vaenlane valis suurtükitule objektideks elumaju, koole, lasteaedu ja lastesõimi.

Selleks, et ennast kaitsta, pidi linn abistama rinnet, valmistama relvi ja sõjavarustust. Kõige raskemates tingimustes töötasid meie vabrikud. Transporti ei olnud. Töökodades oli väga külm. Inimestel tuli 18—20 km kauguselt iga päev jalgsi tööl käia. Ja ometi töötasid vabrikud ja varustasid rinnet kõige tarvilikuga.

Leningradi käitistes tegid naised väga keerulist, vastutavat ja rasket tööd. Meie delegatsiooni koosseisus on kahekordne ordenikandja, Karl Marxi nimelise vabriku naistööline Lidia Mihhailovna Filippova. Ta omandas meeste tööala — sai metallivalajaks. Valamise norm on 100 kopsikut vahetuses, kuid Filippova kolmest tütarlapsest, kommunistlikust noorest, koosnev brigaad valab 220—250 kopsikut.

Sama vabriku valukojas töötas enne sõda ainult 7% naisi, praegu aga 92%.

Leningradi naised võtsid aktiivselt osa ka jäätee ehitamisest üle Laadoga järve. Selle jäätee pikkus oli 380 km. „Elu teeks" nimetasid teda leningradlased, sest paljude kuude kestel oli see ainus tee, mis ühendas blokeeritud Leningradi muu maailmaga. Laadoga jääteed mööda veeti toiduaineid ja laskemoona rindele ning evakueeriti elanikkonda.

1942. a. kevadel raske näljatalve järel asusid Leningradi naised linna puhastamisele. Raske kang ei püsinud näljast nõrgaks jäänud kätes, kuid epideemiate oht andis naistele erilist jõudu. Lõpptulemusena puhastasid naised 16 000 hoovi, 27 000 kanalisatsioonikaevu, 3 miljonit ruutmeetrit tänavaid ja väljakuid.

Nälginud, vaevatud Leningradi naised andsid oma verd haavatud võitlejate elu päästmiseks. 6000 Leningradi naist on doonorid. Nad andsid 136 000 liitrit verd võitlejate tervise taastamiseks.

Vaenlane lõi meie suurepärasele linnale raskeid haavu. Kuid juba 1942. a. kevadest algasid taastamistööd, mis peale blokaadi läbimurdmist kujunesid eriti intensiivseks. Paljud tuhanded naised — endised koduperenaised — on saanud kutselisteks ehitajateks. Peale töö lõppu vabrikus, tehases või asutuses lähevad Leningradi naised taastama oma elamuid, koole, haiglaid.

Üle 20 miljoni töötunni on 1944. a. kestel Leningradi töötajad vabatahtlikult töötanud kodulinna taastamiseks. On taastatud ja kasutamisele võetud üle 1 miljoni ruutmeetri elamispinda, 25 000 ruutmeetrit linna tänavaid, on ehitatud uusi teid 12 000 ruutmeetrit ja valmistatud 10 000 tänavlaternat Leningradi valgustamiseks. Vähemalt 80% neist töist on naiste tehtud.

Kes on need Leningradi naised, kes täidavad katusekatjate, müürseppade, krohvijate ja veevärgipanijate ülesandeid?

Naisüliõpilased ja arveametnikud, arstid ja insenerid, professorid ja õpilased, naistöölised ja ametnikud — nad kõik võtavad ühtlaselt osa taastamistöödest, töödest, mis võtavad aina laiema ulatuse.

Leningradi linna naistest ei jää maha ka Leningradi oblasti naised. Nagu üldiselt teada, olid 31-st Leningradi oblasti rajoonist vaenlase poolt ajutiselt okupeeritud 25. Taganedes Leningradi rinde vägede hoopide all, hävitasid fašistlikud barbarid oblasti põllumajanduse, ajasid ära loomad, viisid ära põllumajandusliku inventari, põletasid külad ja vedasid orjusse palju tuhandeid elanikke.

Lühikese aja jooksul pärast vabanemist on palju tehtud oblasti taastamiseks. 1944. a. külviplaan on täidetud. Riiklikud normid täitis oblast järgmiselt: teravilja alal — 120%, aedvilja — 103% ja kartuli alal — 107%.

On taastatud 13 000 elumaja, 584 kooli, 139 lastekodu, 229 klubi jne.

Selge, et ka maal moodustavad peamise tööjõu naised. Ma tõin siin need faktid ja arvud mitte selleks, et siin oma saavutustega kiidelda, vaid selleks, et näidata, milline määratu suur jõu ja energia allikas leidub igas naises, kui ta armastab oma rahvast.

Ka Eesti Nõukogude Vabariigi majandusele ja kultuurile on fašistid löönud haavu. Kuid me oleme veendunud, et eesti naised järgnevad meie eeskujule ja annavad kõik oma jõu oma rahvusliku kultuuri ja majanduse taastamiseks, ning võtavad aktiivselt osa oma maa kogu ühiskondlikust ja poliitilisest elust.

Punalipulise Balti Laevastiku tervitus

Leitnant Jakimov

Kallid seltsimehed, saadikud!

Lubage mul üle anda teile ja teie kaudu ka kõigile Eesti töötavatele naistele tuliseid tervitusi Punalipulise Balti Laevastiku meeskonna ja ohvitseride poolt.

Esimest korda pärast kolmeaastast hitlerlikku omavoli te olete kogunenud oma kongressile, valgustatuina Stalinliku Konstitutsiooni päikesest, Nõukogude Eesti üheõiguslikud ja vabad naised!

Igaveseks on möödunud saksa fašistliku okupatsiooni mustad päevad. Meie kallis Punaarmee ja Sõjalaevastik oma võimsa pealetungiga purustas ja hävitas hitlerlaste kiidetud diviisid, vabastas kogu Nõukogude maa, sealhulgas ka Nõukogude Eesti, saksa fašistlikest orjastajatest. Nüüd lehvib Nõukogude Eesti üle igavesti vabaduse lipp.

Arendades oma võidukat pealetungi, Punaarmee ja laevastik peksavad vaenlast tema oma territooriumil Ida-Preisimaal, Brandenburgis, Sileesias ja Pommeris ning Berliini lähistel, purustades kõikjal hitlerliku Saksamaa sõjaväge.

Punaarmee ja Sõjalaevastiku ajaloolised võidud said võimalikuks tänu Nõukogude tagala ennastsalgavale ja kangelaslikule tööle. Isamaasõja aastail eriti silmapaistvat osa ja tähtsust etendas ja etendab nüüdki meie nõukogude naiste töö.

Nõukogude rahva geniaalne juht suur Stalin oma ajaloolises, Suure Oktoobrirevolutsiooni 27. aastapäevale pühendatud ettekandes, andis kõrge hinnangu nõukogude naiste pingutustele, nimetades nende tööd võrratuks kangelasteoks, mis läheb igaveseks ajalukku. Tööstuses, põllumajanduses, transpordis ja teaduslikes asutustes on naised saanud otsustavaks jõuks, nad on omandanud mitusada keerulist nõndanimetatud meeste eriala, ning näitavad nüüd viljaka ja väärtusliku töö eeskuju. Naised töötavad edukalt kaevandustes, tehastes, transpordi alal ja masina-traktorijaamades.

Kõrge nõukogude patriotism, mis avaldub piiritus armastuses oma Sotsialistliku Kodumaa vastu, ääretus vihas fašistlike röövvallutajate vastu, Nõukogude Liidu rahvaste sõpruse ideoloogia — see on see, mis innustas ja innustab meie nõukogude naisi ja kogu Nõukogude rahvast võrratuiks kangelastegudeks lahingus ja töös.

Isamaasõja tingimusis nõukogude naised, Lenini-Stalini partei juhtimisel, tegid seda, mis varem näis teostamatu. Isamaasõja vältel Nõukogude rahvas saavutas majandusliku võidu vaenlase üle. Selle ajaloolise võidu tingis nõukogude naiste sangarlik ja ennastsalgav töö.

Kuid meie nõukogude naiste töö ei piirdu kangelastegudega tagalas.

Suure Isamaasõja ajalukku on kuldsete tähtedega kirjutatud Zoja Kosmodemjanskaja, Liza Tšaikina, Maria Melnikaite ja paljude teiste meie kauni kodumaa naispatriootide nimed, kes langesid vaprate surma lahinguväljal, ohverdades oma elu võidu nimel vihatud vaenlase üle.

Tuhanded meie naised ja tütarlapsed, õlg õla kõrval oma meeste ja vendadega, relvad käes, heitlevad vaenlasega. Naised — sõjaväelased, samuti nagu naised töölised ei jää milleski meestest maha.

Paljud neist on omandanud täiuslikult raskeid ja keerulisi sõjalisi erialasid. Nende eduka töö ja lahingulise tegevuse paremaks tõendiks on tõsiasi, et Isamaasõja ajal enam kui 80 tuhat naist on autasustatud Nõukogude Liidu ordenitega ja paljudele on antud Nõukogude Liidu Kangelase nimetus.

Seltsimehed, Nõukogude Eesti naised!

Tänu Punaarmee ja Sõjalaevastiku kangelaslikule võitlusele avanes teil võimalus töötamiseks ja oma õnne loomiseks Nõukogude rahvaste vennalikus peres.

Ees seisab saksa barbarite poolt rüüstatud maa rahvamajanduse ja kultuuri taastamise ja arendamise suur töö.

Lubage soovida teile edu selle raske, kuid tänuliku ülesande täitmisel.

Meie, Punalipulise Balti Laevastiku meremehed, tõotame teile, et ka edaspidi anname vaenlasele lööke, puhastades Balti mere saksa fašistlikest mereröövleist, ning rakendame kogu jõu selleks, et kiirendada hitlerliku Saksamaa lõplikku purustamist.

Elagu suur Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit! *(Kiiduavaldused.)*

Elagu meie kodumaa tulised naispatrioodid — nõukogude naised! *(Kiiduavaldused.)*

Elagu meie võidukas Punaarmee ja Sõjalaevastik! *(Kiiduavaldused.)*

Elagu Nõukogude rahva võitude innustaja ja organiseerija — Lenini-Stalini partei! *(Kiiduavaldused.)*

Elagu meie juht ja väepealik — suur S t a l i n! *(Kestvad kiiduavaldused.)*

Makske kätte!

Nõukogude Liidu Kangelase Zoja Kosmodemjanskaja ema kõnest

Armsad eesti naised!

Lubage üle anda eesti naiste esimesele kongressile palav, leegitsev tervitus Moskva linna naiste poolt.

Ka meie elasime üle raskeid päevi 1941. aastal, kui vaenlane lähenes meie pealinnale, kui kuulsime hirmutegudest ja nägime hitlerlike timukate metsikusi. Hitlerlikud inimsöödjad ei hävitanud mitte ainult lahinguväljal võitlevaid, nad hävitasid ka meie naisi, rauku ja lapsi.

Irvitamise eest, Nõukogude inimeste kallal toimepandud metsikuste eest, linnade ja külade purustamise eest, laste ja naiste pisarate eest — selle kõige eest kogu meie mitmemiljoniline Nõukogude rahvas, meie armsa Stalini üleskutsel, astus võitlusse vaenlasega juba sõja esimestel päevadel. Astusid võitlusse ka meie nõukogude naised. Meie nõukogude naised läksid rindele. Nõukogude naised on lendurid, tankistid, suurtükiväelased, õhukaitsekuulipildurid. Nai-

sed läksid tehaseisse, asendades oma mehi, isasid ja vendi. Omandasid mitmesuguseid erialasid. Ei ole raskusi, milledest ei ole üle saanud nõukogude naised.

Astus võitlusse vaenlasega ka meie nõukogude noorsugu, isegi koolipinkidelt. Meie tunneme selliseid noori kangelasi, Isamaasõja kangelasi, nagu 16-a. kooliõpilane Saša Tšekalin. Ta oli partisan, teda reedeti ja vangistati. Ta ei kartnud surra kodumaa eest, ta vaatas surmale julgelt silma. Ta läks surma lauldes Internatsionaali. Sellise Nõukogude maale ustava noorsoo kasvatas meie partei, kasvatas Leninlik-Stalinlik Kommunistlik Noorsooühing.

Võib-olla olete kuulnud Nõukogude Liidu Kangelase Oleg Koševoi kuulsat nime. Ka kooliõpilane, 17-a. poiss. Igalt järjekordselt ülekuulamiselt lahkus ta uue salgu hallide juustega. Teda piinati, torgates talle nõelu küünte alla. Kui teda viidi hukkamisele, oli ta juba täiesti hallipäine. Kuid oma seltsimehi ega oma kodumaad Oleg ei reetnud.

Seltsimehed! On palju hukkunud noori kangelasi. Ma ei hakka praegu loetlema nende kõigi nimesid. Ma jutustan teile sellest, mis minu südamele lähedasem — oma tütrest Zojast, kes piinati metsikult surnuks fašistlike lurjuste poolt. Raske on mõelda temast. Raske meenutada piina, kannatusi ja hukkamist, mis Zojale osaks sai timukate poolt. Sellest võib aru saada ainult ema.

Kui laps sureb ema kätel, on kahju oma lapsest. Kuid Zoja ei tundnud surma eel mitte emalikku hellitust ega hoolt — 200 vitsahoopi andsid talle timukad. Teda põletati, saeti, valati üle külma veega, alasti, palja jalu 40° külma käes. Zoja kannatas kõik need piinad. Ei ühegi sõnaga, ühegi häälitsusega ei reetnud ta oma seltsimehi-partisane. Vaprad, mehised, kindlad — sellised nagu Zoja, ei reeda oma kodumaad.

Pärast Zoja hukkumist on mul sageli tulnud kuulda sellist küsimust: kust on võtnud sellise suure jõu 18-a. tütarlaps? — Selle jõu andis talle meie suur bolševike partei, seda jõudu kasvatas temas Leninlik-Stalinlik Kommunistlik Noorsooühing ja lõpuks, seda jõudu arendas Zoja endas ise juba lapsepõlvest.

Zoja ei ole kasvanud hellitatud lapsena. Juba maast-madalast õpetasin oma lapsi tööle, olin nende vastu vali. Kui tegin neile midagi ülesandeks, pidid nad seda täitma nagu kord ja kohus.

Zoja õppis eeskujulikult, lõpetas õppeaastad kiituskirjadega. Ta oli aus ja õiglane. Ja millise armastusega astus ta kommunistlikuks nooreks. Kui ta koju tõi oma liikmekaardi, ei andnud ta seda kellegi kätte — „Määrite ta mul veel ära". Nii kalliks pidas ta oma Kommunistliku Noorsooühingu liikmekaarti. Zoja ei määrinud oma liikmekaarti. Ta hoidis ka kommunistliku noore au, andis oma elu kodumaa eest selleks, et meie tulevik oleks õnnelik ja ohutu.

Zoja oli teadushimuline tütarlaps. Seda, mis ta kuulis õpetajailt, oli talle vähe. Ta tahtis teada võimalikult rohkem, kõike teada, kui nii võib väljendada. Ta armastas väga teatrit, kino, armastas uisutada, suusatada. Ta karastas oma tervist, mis oli talle hiljem kasuks. Kuid kõige enam armastas Zoja lugeda raamatuid. Tihti leidsin öösel kella kahe ajal ärgates Zoja istumas ja raamatut lugemas. Paremaid mõtteid kirjutas ta oma märkmikku, mis on säilinud. Need read väljendavad tema sügavat patriotismi.

Mäletan sõja esimest päeva. Ma ei olnud kodus, kui anti raadios üle V. M. Molotovi kõne. Koju tulles tuli Zoja rusikaisse surutud kätega mulle vastu: „Emake, fašistid tungisid kallale meie maale! Oleks mul käepärast relv, läheksin koos Punaarmeega kaitsma meie kodumaad."

Mõte: kunagi siiski kaitsen oma kodumaad — põles temas juba sõja esimesist päevist alates. Ja see hetk saabus. Saabus siis, kui vaenlane lähenes meie armastatud pealinnale. Zoja ei võinud rahulikult koju jääda. Ta ei võinud erutuseta mööduda plakatist „Millega abistad sina kodumaad?" Möödudes sellest plakatist oli ta ärritatud, tusane ja kurb. „Ütle, emake, millega mina olen aidanud rinnet, mis olen mina teinud Punaarmee abistamiseks, et tõrjuda vaenlane pealinna alt?"

Peab ütlema, et ta siiski abistas rinnet. Ta asus tööle vabrikusse, õmbles sõdureile ühte-teist. — Sellest oli talle aga vähe. Ta asus tööle sõjatehasesse.

Kord koju tulles ütles Zoja: „Emake, ütlen ainult sulle suure saladuse, ära kellelegi räägi: kahe päeva pärast lähen partisanide salka."

Zoja oli iseseisev juba lapsepõlvest alates. Kui ta midagi ette võttis, tegi ta seda kindlasti ja vastu rääkima ma talle ei hakanud. Ja kahe päeva pärast saatsin ta trammipeatusele. Mul tekkis mõte — võib-olla ei näe ma teda enam kunagi

elusana ja mulle kippusid vägisi pisarad silma. Vaadates minule ja märgates pisaraid, ütles Zoja: „Sina, ema, nutad, mis see siis on? Saadad mind pisaratega. Pole midagi, asjata kurvastad oma tütre pärast. Ma lähen ju vabatahtlikult. Sina aga ära unusta, et elad Nõukogude maal. Tulen tagasi kangelasena või suren kangelasena." Need olid tema viimased sõnad mulle. Hüppas trammi ja see oli viimne kord, mil nägin teda elusana.

Nii astus Zoja partisanisalka. Mets oli talle sõbraks, salk perekonnaks. Zoja täitis temale antud ülesanded eeskujulikult. Kuid reetur varitses teda. Zoja reedeti, ta saadi kätte, piinati öö läbi, veeti pakasega palja jalu, peksti kumminuutidega. Zoja oli üleni verine, külmunud käte ja jalgadega, kuid väeosa saladust ja oma sõpru-partisane ta ei reetnud. Hommikul pidi Zoja viidama hukkamisele. Ta teadis, et teda hukatakse. Hukkamispaigale kogunesid ühelt poolt kolhoosnikud, kurvad, norgus päi, teiselt poolt aga joobnud fašistid. Saksa ohvitser aga jookseb fotoaparaadiga ringi ja otsib sobivamat kohta hukkamise jäädvustamiseks plaadile, et hiljem Saksamaal näidata, kuidas sakslased tulevad toime vene inimestega.

Kuni sakslane otsis pildistamiseks sobivamat kohta, kasutas Zoja seda hetke jumalagajätuks ja rahva üleskutsumiseks võitlusele. Ja haudvaikselt seisvale rahvale kostis noor, helisev hääl: „Hei, seltsimehed, mis te vaatate nii kurvalt, pekske, põletage, kiusake taga sakslasi, hävitage nad viimseni." Vaikis, siis pööras pea hallikas-rohelistes sinelites seisvate metslaste poole ja sõnas: „Teie aga, saksa sõdurid, andke alla, kuni ei ole veel hilja. Teie poote küll praegu minu, kuid ma ei ole üksi. Meid on 200 miljonit, kõiki te ei jõua puua ja minu eest makstakse teile kätte." Saksa ohvitser, nähes teda kõnelevat sõdureile ja kartes teda kõnelevat liiga palju, kiirustas hukkamisega. Zoja viimased sõnad olid: „Ma ei karda surma. On õnn surra oma rahva eest. Jumalaga, seltsimehed, võidelge, ärge kartke, meiega on Stalin. Stalin tuleb."

Zoja suri rahvaste armastatud juhi nimega huultel. Stalin — see on võit! Zoja ei kahelnud võidus, Stalin tuleb, see tähendab — võit saabub.

Pidage meeles, seltsimehed, et Zoja, juba silmus kaelas, ei pöördunud mitte ainult tema hukkamisele kogunenud

kolhoosnike poole, ta pöördus kogu Nõukogude rahva poole.

Seltsimehed koosolijad, makske kätte surnukspiinatud kommunistliku noore eest, tuhandete piinatud noorte eest, Saksamaale orjusesse veetute eest! Makske kätte igal pool, kus te ka ei asuks!

Õhutagu meid tööks Zoja Kosmodemjanskaja eeskuju

Tallinna Linna Täitevkomitee kaadrite osakonna juhataja sm. Orgse sõnavõtt

Seltsimehed, naiste kongressi saadikud!

Oleme kuulnud kongressil paljudest sõnavõttudest naiste osast rindel, vabrikuis, tehastes, põldudel ja ametiasutustes. Meile on öeldud üleskutseid ja antud tõotusi. Mina aga palusin kongressi presiidiumilt sõna selleks, et öelda Nõukogude Liidu Kangelase Zoja Kosmodemjanskaja emale omalt poolt tuline kommunistlik tervitus. Lubage mul öelda avameelselt, mina ei võinud täna vaikida. Kohtamine Zoja emaga, seista kõrvuti — nii lähedal teineteisele — see on suur sündmus minu elus.

Räägin kohe, mis mind selleks kaasa kisub.

On sõjatalv. Aasta 1941. Töötasin Uurali sõjatehases. Õpime puutööd. Meid on 12 tütarlast brigaadis. Töö algul võõras. Ja kui siis mõnigi ese ebaõnnestub, arutleme omavahel: ei tea, kas meist, naistest, ikka saab asja sel alal. Kord säärase probleemi arutlemise ajal tuuakse meile brošüür, milles oli ära toodud Zoja lühike elulugu, võitlus partisanina saksa tagalas ja tema metsik piinamine ning hukkamine sakslaste poolt. Keegi tütarlastest luges selle loo meile ette. Meis tardus nagu hetkeks elu, vaatasime üksteisele tummalt otsa. See oli esimene kord, kus kuulsime sellisest kangelasteost. Elasime ju kaugel mägedes ja kõik teated ei ulatunud alati meieni. Asusime tööpinkide juurde. Ma ei või öelda, mis andis jõudu ja usku oma võimetesse minu kaaslastele, kuid mulle jäi elavalt südamesse ja silme ette Zoja Kosmodemjanskaja kuju. Ta kõneles minuga, õpetas ja julgustas. Naiste brigaad lõpetas õppeaja eksameil preemiaga. Meil polnud enam asju, milledega me ei oleks toime tulnud. Me

ei tundnud väsimust. Keegi meist küll ei kõnelnud hiljem Zojast, aga ma arvan, kui täna seisaks siin 12 tütarlast Uurali sõjatehasest, nad räägiksid samu sõnu, kõneleksid ühes minuga. Ei, see on veel vähe, minuga kõneleb täna tuhandeid ja tuhandeid nõukogude noori. Need, keda on vaimustanud tööle ja viinud kangelastegudele rindel kui ka tagalas Zoja Kosmodemjanskaja kõrge eeskuju. Õigus, ma pole kahjuks snaiper ega lendur, ei lööktööline tehasest, pole inimene, kelle töösaavutustest võiks kõnelda. Olen siiski nõukogude asutuse töötaja ja armastan Zojat nii, nagu teda armastab terve nõukogude noorus. Seda tahtsingi Zoja emale isiklikult öelda ja öelda: jäädav au ja kuulsus emadele, kes on kasvatanud ja kasvatavad sääraseid patrioote-kangelasi, nagu neid oleme kuulnud tänapäev. Kahtlemata on siin vanemail väga suur õsa. On ju lapsepõlvekodu esimeseks allikaks ja aluseks lapse tunnete, elukäsitluse ja maailmavaate kujundamisel. Mäletan, kuigi olin siis veel noor poliitilise elu mõistmiseks, oma isa ütlust: „Nõukogude Liidust kasvab uus maailm." Nüüd kõneleme uhkustundega uuest maailmast. Uued inimesed, Nõukogude inimesed, on pidanud kangelaslikku võitlust saksa vallutajatega, on näidanud kogu maailmale oma jõudu. Neist on paljud langenud võitlusväljal. Sadu tuhandeid on vägivaldselt mõrvatud. Milleks tapsid need metsalised rahulikke Nõukogude inimesi? Neid hukati selle eest, et nad uskusid nõukogude võimusse, uskusid Punaarmee võidusse ja kodumaa raskemail silmapilkudel surid, sõnad huulil: „Stalin tuleb!" — need sõnad kommunistliku noore naispartisan Zoja Kosmodemjanskaja suust ajal, kus vaenlane tungis Moskva peale, kus Hitler arvas pikksilmaga juba Moskvat nägevat, kostsid üle Nõukogude maa, said hirmuks vaenlasele ja kangelastegudeks Nõukogude inimesele. Need sõnad kostsid ka meie väikesele kodumaale. Nad kostsid orjastatud rahvastele Euroopas, julgustasid neid võitluses oma vabaduse eest ja täna on need sõnad surmahirmuks fašistidele nende koopas.

Meie hulgas pole enam Zojat, Tanjat. Pole ka enam Paula Jõgit, Leida Rauskat, pole paljusid naispartisane-patrioote, keda metsikult tapsid sakslased, kuid nende teod ja mõtted elavad meis edasi. Oleme rikkad. Nemad surid võitluses elu eest ja meie osaks on nüüd aidata seda võitlust lõpuni viia.

Meie osaks on uuesti üles ehitada veel palju ilusamana ja õitsvamana oma sotsialistlik kodumaa. Õhutagu ja hingestagu meid selleks tööks meie armastatud õdede-kangelaste üllad eeskujud!

Pioneeride tervitus kongressile

13. mittetäieliku keskkooli õpilane sm. Lainmäe

Meie, Tallinna pioneerid, anname teile kõigi pioneeride nimel edasi oma südamlikumad tervitused.

Teame, et see oli meie rahva — isade ja emade — ühine võitlus, mis andis meile tagasi vabaduse, mis pühkis Eestimaa pinnalt sakslaste okupatsiooniväed ja võimu, mis püüdis hävitada noorte ja kogu rahva arenemisvõimalusi. Ka praegune suur ülesehitustöö on kõikide ühise jõuga läbiviidav sama hoo ja kindlusega, nagu Punaarmee teostab rindel Saksamaa purustamist.

Lubame, et pioneerid seisavad tublidena teie kõrval. Meie tööks on hea õppimine koolides, tugeva innuga kaasaaitamine ürituste läbiviimisel, mis on meile jõukohased. Teeme seda!

Armastame oma Nõukogude kodumaad, armastame oma Punaarmeed, armastame oma juhti ja õpetajat, noorte parimat sõpra seltsimees Stalinit! *(Kiiduavaldused.)*

Hoolitsus ema ja lapse eest Nõukogude maal

ENSV Hariduse rahvakomissari asetäitja sm. Habermani kõnest

Vaatamata sellele, et praegune erakordne aeg nõuab meie riigilt hiiglakulutusi sõjapidamiseks, on ometi Nõukogude Valitsus igal aastal järjekindlalt suurendanud summasid sotsiaal-kultuuriliste ürituste osas, määrates 1944. a. eelarves rahva kultuurilise ja majandusliku olukorra tõstmiseks 51 miljardit rubla. Ja nagu paljud meist on võinud veenduda, on Nõukogude Liidus kogu sõjaaja kestel lakkamatult juurde ehitatud tööliselamuid, uusi koole, rahvamaju, teatreid, kultuurihooneid, saunu, haiglaid, raud-

teid; on tõstetud teenistujate palku, muuseas näiteks õpetajate palka 40% võrra; on läbi viidud 7-aastane koolikohustus, mis tõstab Nõukogude rahva üldist hariduslikku taset. Erilist tähelepanu on aga osutatud laste ja naiste olukorra parandamisele. Hoolitsus laste ja emade eest on alati olnud Nõukogude riigi üheks tähtsamaks ülesandeks.

Et perekondade majanduslikke raskusi kergendada, on Nõukogude Valitsus suurendanud materiaalset abi emadele ja lastele, andes välja vastava seadluse. Selle seadluse andis välja NSVL Ülemnõukogu Presiidium 8. juulil 1944.

Kuidas on 8. juuli seadlus ellu rakendatud, kuidas teostatakse Nõukogude Liidus valitsuse hoolitsust ema ja lapse eest? Hoolitsus ema ja lapse eest on Nõukogude Liidus väga kõrgel tasemel. Seda näeb igal sammul. Kõigi raudteejaamade ja sadamate juures on olemas emade ja laste toad, paljud neist varustatud vooditega. Kõigis rongides on emade ja laste vagun, kõigis trammides ja omnibustes on eraldatud kohad emade ja laste jaoks. Kõigi suuremate käitiste juures on lasteaiad ja lastesõimed, kuhu töötavad emad võivad muretult jätta oma lapsed teades, et nad on asjatundliku järelevalve all ja hästi hoolitsetud. Kõigis linnajagudes ja rajoonides maal on laste ja emade nõuandlad, kust emad saavad nii arstlikku nõuannet kui materiaalset abi piima ja tummide näol, eriti rinnalastele.

Üle maa on loodud laialdane lastesõimede, lasteaedade ja lastekodude võrk, kus leiavad teise kodu tuhanded nõukogude lapsed.

Mis on Eesti NSV-s ära tehtud 8. juuli seadluse elluviimisel? Kui just mitte nii palju kui teistes liiduvabariikides, mis on osalt seletatav sellega, et Eesti NSV alles hiljuti vabanes Saksa okupatsioonist ja pole veel jõudnud täielikult taastada oma rahvamajandust, siis siiski on ka meil juba 8. juuli seadluse teostamise alal nii mõndagi ära tehtud.

Esiteks — kõigi täitevkomiteede rahandusosakonnad üle Eesti alustasid läinud aasta detsembris riiklike abirahade väljamaksmist lasterikastele ja vallasemadele, makstes kogusummas välja abiraha 72 000 rubla ulatuses. Jaanuaris suutsid rahandusosakonnad juba suurema hulga avaldusi läbi vaadata ja maksid välja üle maa emade abirahaks 720 000 rubla. Kõige suurem väljamaks jaanuaris oli

10 000 rubla, mis läks ühele emale Valgamaal, kes omab 13 last.

Teiseks — Üleliiduline Ülemnõukogu Presiidium autasustas neil päevil aunimega ja ordeniga „ema-kangelane" 26 eesti naist, kes omasid 10 või enam last. Nende seas: põllupidaja Marianne T o o m i n g a s, kel on 14 last; Natalie N ä ä r, kes on üles kasvatanud 11 last, kellest vanem langes Isamaasõjas ja teine poeg võitleb praegu Punaarmee ridades; Elisabeth L i n t s, kel on 15 last, Adele L i i v a, kes omab 13 last jne. Kapitalistlikus ühiskonnas on need 26 sangarnaist pidanud raskelt võitlema oma laste olemasolu kindlustamisel. Nüüd saavad nad kõrge hinnangu sotsialistlikult riigilt. Sääraseid sangarnaisi on meil Eestis veel küll ja küll, kohalikud täitevkomiteed pole aga veel jõudnud kõigi dokumente vormistada.

Eesti Ülemnõukogu Presiidium, kes annab ordeneid ja medaleid emadele, kes on üles kasvatanud 5 kuni 9 last, asub nende kätteandmisele lähemal ajal. Sisse tulnud ja läbi vaadatud on juba suur hulk avaldusi sel alal.

Seadluse see osa, mis nõuab kõiksugu soodustuste andmist emale ja lapsele, ei ole Eesti NSV-s veel täielikku teostamist leidnud. Nii näiteks ei toimu ema ja lapse varustamine lisatoiduainetega ja piimaga reeglipäraselt, vahest saadakse need kätte, vahest aga mitte.

Lapse ja ema korralik toitlustamine on üks meie rahva tervise olulisemaid tingimusi, sellepärast tuleb täitevkomiteede kaubandusosakondadel seda silmas pidada ja ema, last, ning lasteasutusi tingimata e s i m e s e s j ä r j e k o r r a s toiduainetega varustada.

Samuti tuleb kohalikel tööstustel edaspidi hoopis suuremal hulgal laste tarbeesemeid valmistama hakata.

Mis puutub lasteasutustesse, siis on enamik neist juba suudetud taastada. Okupatsiooni ajal kasutasid fašistlikud röövvallutajad väga paljusid lastekodusid, lasteaedu ja lastehaiglaid sõjaväe majutamiseks ja rüüstasid taganemisel nende inventari täielikult. Mõne kuuga on aga sel alal üsna palju ära tehtud. Praegu töötab Eestis 63 lasteaeda 2600 lapsega. Aasta lõpuks on ette näha lasteaedade arvu tõstmine 96-le ja laste kontingendi tõstmine 4500-le.

Lastekodudest töötab praegu 26, kasvandike üldarv neis

on 1500. Käesoleva aasta plaan näeb ette lastekodude võrgu laiendamist 50-ni.

Eesmärgiks on tõsta lastekodude ja lasteaedade arvu niivõrd, et need suudaksid rahuldada kõiki teenindamist vajavaid emasid ja lapsi ning pakkuda töötavate naiste lastele teist kodu, kus valitseb eeskujulik hoolitsus, tervislik režiim, otstarbekas vabaaja veetmine, tööarmastuse ja tööoskuse omandamise võimalus, isetegevuse arendamise võimalus; kus juhatajad ei ole mitte laste karjatajad, nagu nad seda tihti olid kodanlikus Eestis, vaid laste teadlikud ja asjatundlikud kasvatajad, töötava naise parimad abistajad, kelle hoole all laps kasvab teadlikuks ja väärtuslikuks nõukogude kollektiivi liikmeks.

Tervishoiu süsteemi kuuluvatest lasteasutustest töötavad praegu Eesti NSV-s järgmised:

18 lastesõime (570 voodiga)
19 emade ja laste nõuandlat
3 rinnalastekodu (220 voodiga)
2 lastehaiglat (95 voodiga)
2 laste polikliinikut
4 piimapunkti

Nõukogude naine ja ema on pälvinud selle suure hoolitsuse, mida osutab temale Nõukogude valitsus. Suures Isamaasõjas on nõukogude naine seisnud nõukogude mehe kõrval niisama vaprana ja ennastsalgavana nii tagalas kui rindel.

Seltsimees Stalin on korduvalt rõhutanud nõukogude naise osatähtsust sotsialistliku kodumaa kaitsel, märkides, et just nõukogude naise töö tagas meie tagala kindluse, mis on praeguse sõja tähtsaimaks teguriks.

Nõukogude Eesti naisele on osaks saanud samad soodustused, mis teiste nõukogude vabariikide naistele, kuigi eesti naise osatähtsus Suures Isamaasõjas olude sunnil on olnud hulga väiksem. Seda enam tuleb meie eesti nõukogude naisel teadlik olla oma kohustest Nõukogude riigi vastu, et õigustada nende soodustuste vastuvõtmist praegu ja kindlustada nende saamist tulevikus. Igal naisel, ükskõik mis tööd ta teeb, tuleb täita oma osa ja anda oma parim suures heitluses, mida peab praegu kogu meie Nõukogude kodumaa.

Viigu täna esimesele naiste kongressile kokkutulnud naised siit kaasa vaimustust oma suurte kohustuste täitmiseks!

Punaarmeelaste perekondade abistamisest

Sõjaväelaste Perekondade Riikliku Hooldamise ja Heaolu Valitsuse osakonnajuhataja seltsimees Tammiku kõnest

Kui saksa röövikud reetlikult tungisid üle Nõukogude Liidu piiri, asus Nõukogude Liidu valitsus kohe elanikkonda evakueerima Nõukogudemaa sügavikku, väljapoole rööviku küünte ulatust. Miljoneid perekondi majutati, suunati tööle ja muretseti nende eluliste vajaduste eest. Kõigile evakueeritutele anti abi ja võimalust asuda oma elu-olu korraldamisele ja organiseerimisele.

Evakueerunud Eesti Valitsus, partei juhtimisel ja kaasabil, asus kõigepealt lastekodude korraldamisele. Lastekodud loodi Tšeljabinskis, Sverdlovskis, hiljem Jegorjevskis ja Dmitrovkas. 1942. a. jaanuarikuus asuti Eesti diviiside loomisele Kamõšlovis ja Tšebarkulis. Korraldati kursusi Sverdlovskis, Mõškinos, Jegorjevskis ja Moskvas, kus noored ja ka perekonnaemad võisid oma teadmisi täiendada, et kodumaale tulles oleks kergem asuda oma tööülesannete täitmisele.

Juba enne sõja algust, 1940. a. novembrikuus, Nõukogude Valitsus ja partei andsid välja määrusi sõja tekkimise puhuks sõjategevuse all kannatada saanute ja nende perekondade abistamiseks. Neid määrusi ja seadusi on täiendatud ja täiendatakse sõjast tekkivate olukordade kohaselt.

Evakueeritud sõjaväelaste perekondadele hakati kohe maksma ühekordseid toetusi. Sellele järgnes korralduste ja määruste kohaselt igakuine toetusraha ja pensioni maksmine. Sõjaväelaste perekonnad võeti eriarvele ja erilise hooldamise alla.

1. jaanuaril 1944 moodustati Moskvas Eesti Rahvakomissaride Nõukogu juurde Sõjaväelaste Perekondade Riiklik Hooldamise ja Heaolu Valitsus. Valitsus alustas tööd Nõukogude Liidus olevate eesti sõjaväelaste perekondade olukorra kontrollimiseks. Korraldas nendele perekondadele toetuste ja pensionide saamist, muretses vajalikke dokumente, pidas sidet rindemeeste ja nende perekondade vahel.

Seoses Nõukogude Eesti territooriumi vabastamisega asus sõjaväelaste Perekondade Riiklik Hooldamise ja Heaolu Valitsus kohe septembrikuus 1944 määruste ja juhendite

väljatöötamisele Nõukogude Eesti territooriumi jaoks. Vabastatud maa-aladel algas osakondade organiseerimine ja sõjaväelaste perekondade registreerimine.

1. novembriks 1944 olid osakonnad üle riigi organiseeritud ja asusid juba oma ülesannete täitmisele. Sõjaväelaste Perekondade Riikliku Hooldamise ja Heaolu Valitsus asus raha muretsemisele ühekordsete toetuste andmiseks raskes seisukorras olevatele perekondadele, et neid üle aidata selle ajani, kus nad jõuaksid nõutada vajalikud tõendid perekonnaseisu kohta ja perekonnapea mobiliseerimise kohta. Sõjaväelaste Perekondade Riikliku Hooldamise ja Heaolu Valitsus muretses riietusesemeid ja muud vajalikku. Üldkokkuvõttes osakondade kaudu on abistatud 1. veebruariks 1945 29 612 perekonda, nendest lapsi 17 505.

1. oktoobrist 1944 — 1. veebruarini 1945 on välja jagatud raha:

igakuisteks toetusrahadeks sõjaväelaste perekondadele	1 639 613 rbl.
pensionideks	240 291 rbl.
ühekordseteks toetusteks	383 402 rbl.
Kokku	2 263 306 rbl.

On välja ostetud kaupu 180 000.— rbl. ulatuses. Kaupade väljaostmine kestab edasi, selleks on vajalik summade hankimine ka ühiskondlike ürituste teel.

Nagu näha, on ENSV RKN juures asuv Sõjaväelaste Perekondade Riikliku Hooldamise ja Heaolu Valitsus kulutanud suuri summasid sõjaväelaste perekondade toetamiseks, kuid see ei asenda veel perekonnapead, s. o. laste isa, meest ega poega. Sellepärast on kaasa tõmmatud kõik asutused, käitised, tööstused, vabrikud, valla- ja linna-täitevkomiteed. Kõikjal ja kõigile on kohuseks tehtud vastu tulla ja kaasa aidata sõjaväelaste perekondadele, et kergendada nende olukorda, et osutada lugupidamist ja austust rindemeeste perekondadele.

Iga päevaga ikka enam ja enam tõmmatakse kaasa ühiskondlikke organisatsioone koguma raha ja abistama tööga sõjaväelaste perekondi. Korraldatakse lastekodusid, lasteaedu ja lastesõimi, et emasid vabastada tööle. On ju selge, et pole võimalik ära elada, eriti sõjaolukorras, ainult riigi

poolt antavate toetustega ja ühiskondlike ürituste kaudu saadud abistamise summade ja esemetega.

Igapäevane tegevus näitab, et mõned töövõimelised naised ei taha tööd vastu võtta ettekäändel, et tema on sõjaväelase naine. See ei õigusta tööd põlgama. Kui mees on oma aukohust täitmas riigi ja ühiskonna vastu, siis naine või mõni teine perekonnaliige ei või ometi mehe prestiiži oma kohuste mittetäitmisega maha kiskuda. Kui meie ühiskonnalt ja riigilt soovime endi abistamist, siis seda suuremad on meie kohused riigi ja ühiskonna vastu. Kui tahame olla väärikad Nõukogude kodanikud, siis peame kõikjal käed külge panema, nagu teeb seda õige nõukogude naine. Nõukogude naine on tagalas oma õlgadele võtnud majanduslikud, kultuurilised ja sõjalised raskused. Nõukogude Liidus nägime naisi, noori ja vanu, ehitamas sildu, korraldamas veokeid, kandmas kive ja paigutamas neid kerkivasse müüri. Nägime neid pilvelõhkujate katustel, telefonipostidel, parandamas ja korrastamas.

Meie, eesti naised, jonnakad ja sitked, ka meist peavad saama väärikad nõukogude naised, et teha au rindel võitlevatele ja sangaritena langenud meestele. Tagala ja rinne peavad olema ühtsed, muidu ei võideta vaenlast. Kui jääme rasketel momentidel abitult ja nõutult seisma, siis oleme vääritud, kes ei täida oma kohuseid, oleme raskuseks ja takistuseks vaenlase löömisel ja ühiskonna eduteel. Keegi meist ei taha ega tohigi olla pealtvaataja suures ajaloolises võitluses rahvaste suurima ja vihaseima vaenlase lõplikuks hävitamiseks. Kõik töövõimelised naised, olgu ta sõjaväelase naine või mitte, — kõik asume täitma oma aukohust, asudes tööle igaüks oma võimete kohaselt.

Tööle — võiduks!

Riikliku Balti Puuvilla-Manufaktuuri käitiskomitee esimehe sm. Ristkoka sõnavõtust

Seltsimehed, kas ei tõmba meid kaasa üldine töötuhin? Kas ei kohusta meid meie kaasvõitlejate piinad? Seepärast, tööle — võiduks! Aeg nõuab, et naine peab peale kodu ja laste tegelema ka muuga, mida varem ekslikult peeti ainult

tugevama soo monopoliks. Ema ja kasvataja ülesanne on tähtis ja raske eriti nüüd, kus isegi niipalju ei suudeta meie järelkasvule tähelepanu pühendada, et suudetaks normaalselt varustada väikelapsi neile nii vajaliku piimaga.

Sõda on paljud tööpingid tühjaks jätnud, sest mehed nende tagant on järgnenud üllale võitluskutsele. Tööpingid ei tohi tühjaks jääda, sest toodangut on vaja, seepärast tuleb meie naistel saada üle alaväärsuse ja abituse tundest. Meie pole mingi buduaarlik õrnemsugu, me oleme üheõiguslikud meestega. See pole mitte mingi sõnakõlks. Näiteid on miljoneid, et naised suudavad saavutada samu töötagajärgi ja pidada distsipliini nagu mehedki. Meile, osa naistele, pole antud võimalust võidelda, relv käes, aga meile on määratud olla nagu mehed rindel, tagalas tublid töösõdurid. Muidugi, on esialgu võib-olla võõras ja kerkib mitmesuguseid raskusi, kui asutakse kodukoldelt järsku tööle vabrikuõhkkonda. Eesti esiemadelt tuleb meil siis eeskuju võtta: neile ei olnud miski raske, kui mängus oli meie noorte tulevik, meie rahva vabadus ja heakäekäik. Meie, praegusaja eesti naised, ei ole ometi viletsamad. Iga algus on raske, aga see ärgu kohutagu ühtegi koduperenaist võtma endale kohustusi väljaspool kodu. Meile ei või olla ju miski raske, kui mõtleme neile, kes on meie ja meie laste eest rindel võitlemas.

Loodan, et meie naiste kongress pole asjata, vaid need naised, kes pole veel tööle asunud, teevad seda viivitamata, tuues seega oma osa meie helgema ja parema tuleviku altarile. Me ehitame uuesti üles oma varemeis kodud, me taastame oma käitised, me anname kõik võidu heaks, kõik rinde heaks, et antaks lõplik surmahoop hitlerlikele röövvallutajaile, et lööks uuesti õitsele meie Nõukogude Eesti, et jääks vabaks meie kodumaa!

Ema-kangelase tervitus kongressile

Sm. Lintsi sõnavõtt

Tervitan Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi esimest naiste kongressi. Olen 18 lapse ema, 15 neist elavad, 3 on surnud. 3 poega teenib Punaarmees. Minu elu on olnud raske kogu aeg, esmakordselt tunnen, et minu eest hoolitse-

takse. Olen rahalist abi saanud ja ka teisi soodustusi, mille eest võlgnen tänu Nõukogude Valitsusele. Tahan kasvatada oma lastest eeskujulikke Nõukogude kodanikke.

Elagu vaba nõukogude naine! *(Kiiduavaldused.)*

Elagu meie suur juht seltsimees Stalin! *(Kestvad kiiduavaldused.)*

Spordiselts „Dünamo" Eesti Vabariikliku Nõukogu tervitus ENSV esimesele naiste kongressile

Seltsimehed, ENSV esimese naiste kongressi saadikud, lubage teid tervitada Spordiselts „Dünamo" Eesti Vabariikliku Nõukogu naiskehakultuurlaste poolt ja soovida teile edu eelseisvas majandust, tööstust ja kultuuriala taastavas töös meie vabariigis.

Sportlannad ühes teiega võtavad aktiivselt osa sellest austavast tööst. Seni meie naised tegelesid vähe kehakultuuriga. On küll üksikuid häid naiskondi võrk- ja korvpallis ning veel mõnel muul spordialal, kuid säärastest tähtsatest spordialadest nagu suusatamine, ujumine, kergejõustik, võimlemine meie naised võtsid osa väga vähe.

Meie ülesanne on võimalikult laiaulatuslikult levitada kehakultuuri tööd ENSV naiste ja tütarlaste hulgas ja viia selle töö tehnilised tagajärjed kõrgemate rekorditeni.

ENSV Spordiselts „Dünamo" esindaja, meie parim iluuisutaja Vaike Kaljuvee-Paduri, esinedes Nõukogude Liidu esivõistlustel, saavutas esimese koha ja Nõukogude tšempioni nimetuse iluuisutamises.

Selliseid naisi me peame kasvatama ja seda kõigil spordialadel.

Elagu ENSV esimene naiste kongress!

Elagu kehakultuurlaste parim sõber seltsimees Stalin!

Spordiselts „Dünamo"
Eesti Vabariiklik Nõukogu

Naise seisukoht Nõukogude ühiskonnas

ENSV Ülemkohtu liikme
sm. N. Veimeri kõnest

Suur Isamaasõda on jõudmas lõpule. Nõukogude rahvad selles suures heitluses oma surmavaenlasega — fašismiga — on mõistnud hädaohu suurust ja tõsidust, mida oleks toonud neile Saksamaa võit Nõukogude Liidu üle.

Tahaks märkida mõningaid iseloomulikke jooni Nõukogude rahvaste kangelastegudest Isamaasõja päevil ja naiste osa selles hiiglaheitluses ning seda, mis on olnud selle põhjuseks, et need kangelasteod on sündinud just Nõukogude Liidus, Nõukogude rahva poolt.

Kui räägin Nõukogude rahvast, siis mõtlen sellega kogu rahvast, teda mitte liigitades kaheks sugupooleks. Naiste küsimus spetsiifilise küsimusena on Nõukogude Liidus juba ajalugu. Naisküsimusest kui spetsiifilisest küsimusest võib rääkida ainult noortes nõukogude liiduvabariikides, nagu seda on Nõukogude Eesti.

Vesteldes meie inimestega, eriti nendega, kel fašismi okupatsiooni aastatel on õnnestunud kuidagi pääseda vanglavaevadest või muust fašismi terrorist, torkab silma justkui tahetakse sellega hiilata, justkui oleks see mõni voorus, kui öeldakse: „Ma olen apoliitiline, poliitilisest elust ei ole ma osa võtnud ega võtagi."

Mäletan ka endistest aegadest juhtumeid, kui töötasin ametiühingute alal, kuidas mõni keeldus astumast ametiühingusse sama põhjendusega: ei taha poliitikast osa võtta.

Tol ajal, kus kodanlik kord kõigiti püüdis pimestada ja hoida töölisi eemal töölisliikumisest, on kuidagi siiski mõistetav niisugune kõrvalehoidumine poliitilisest elust. Kuid tänapäeval, Suure Isamaasõja päevil olla apoliitiline — see tähendab olla täiesti eluvõõras, olla passiivne pealtvaataja kõigis neis heitlustes ja suurtes võitudes, mis toimuvad meie Isamaal, see tähendab olla elust hoopis välja lülitatud, see tähendab — halvemal juhul — töötada inimkonna vaenlase — fašismi kasuks, see tähendab lasta end lõmastada ilma võitluseta saksa anastajate poolt.

Seltsimehed! Nõukogude rahvas ei tunnista ega mõista niisugust olukorda, niisugust apoliitilist suhtumist ei ühegi

tema rahva liikme poolt. Kogu Nõukogude rahvas võitleb ja tal on, mille eest võidelda.

Nõukogude naine on Suure Oktoobrirevolutsiooni esimesest päevast astunud võitlusse sotsialismi eest, on astunud sellesse võitlusse ühiskonna täisõigusliku liikmena. Eriti aga praeguse Suure Isamaasõja päevil on naine olnud kahtlemata üheks otsustavamaks teguriks Nõukogude tagalas.

Oktoobrirevolutsioon kuulutas naise mehega üheõiguslikuks! Stalinlik Konstitutsioon fikseeris ja viis ellu selle deklaratsiooni. Ja selle suure poliitilise aktsiooni tulemusi me võime konstateerida tänapäeval.

See panus, mis nõukogude naine on andnud sotsialismi ja oma Isamaa eest, ei ole mitte naise halesüdamlik ohvrimeelsus, see on elujõuliste, elu eesmärke taotlevate inimeste panus Nõukogude maa olemasolu ja tulevaste põlvede õnneliku elu eest.

Need kolm aastat, mille kestel paljud meist olid lülitatud Nõukogude tagala ja rinde ellu, võivad kinnitada, et nõukogude naine on kogu Nõukogude tagalas kujunenud aktiivseks jõuks. Nõukogude naine on see, kes viib edasi sõjatööstust, põllumajandust, transporti, riigiaparaati.

Missugune on see tegur, see faktor, mis on teinud tugevaks ja ühiskonnale kasulikuks naiste tööjõu Nõukogude Liidus. Kas ainult see, et Põhiseadusega on temale antud üheõiguslus mehega?

Teame ju, et üheõiguslust on deklareeritud ka kodanlikes riikides. Ei aita siiski ainult deklareerimised. Selleks et tõmmata naisi loovasse tööprotsessi, selleks oli tarvis lammutada vana kord ja luua uus ühiskonna vorm. Oli tarvis likvideerida ekspluateeriv klass ja ekspluateeritav klass teha riigi peremeheks, riigi juhtivaks jõuks. See on saanud võimalikuks ka seetõttu, et tööprotsessis tarvitusele võetud masinad on teinud töö füüsiliselt kergemaks. Ja lõpuks see on saanud võimalikuks just seetõttu, et suhtumine töösse on põhiliselt muutunud.

Kapitalistlikus korras on töö esijoones leivateenistus, sissetulekute allikas, äraelamise abinõu, kuna eraelu on kujunenud mingiks ideaaliks omaette. Ning teisest küljest kapitalistliku režiimi juures tööpuuduse tõttu oli kapitalistidel võimalus naistööjõule vähem maksta ning seetõttu lisakasu saamiseks tootmisprotsessi tõmmati naistööjõudu

meestööjõu väljalülitamiseks. Nõukogude korra juures, kus sihiks on tootmise suurendamine, et selle kaudu kindlustada kõigi töötajate huvide paremat rahuldamist, ei saa tekkida olukorda, kus naisele makstakse vähem palka kui sama tööd tegevale mehele. Seetõttu on naine ka majanduslikult huvitatud ise oma kvalifikatsiooni tõstmisest, nn. meeste tööaladele minemisest. Kuid ka Nõukogude Liit on huvitatud uute tööjõudude, uute tööjõureservide tulemisest tootmisprotsessi, et tootmist suurendada, sest see kindlustab meie vajaduste rahuldamist.

Suures Isamaasõjas on võitlusvaim haaranud kogu Nõukogude rahva. Ka nõukogude naine, kes üle veerandsajandi oli olnud innukas sotsialismimaa ülesehitaja, asus sangarlikult kaitsma omaenda ülesehitatud riiki, oma rahva tulevikku, oma elutööd ja oma õigusi.

Nõukogude rahvas on tõeline sangarrahvas, kes oma patriotismi on näidanud sõja kõigil ajajärkudel. Need meist, kes on olnud Nõukogude tagalas, on näinud, missugustes rasketes tingimustes võitles Nõukogude Liidu rahvas ja missugust moraalset kindlust ja vankumatut võiduveendumust hoovas Nõukogude inimestest isegi kõige süngematel ajajärkudel.

Välismaalased on tihti pöördunud küsimustega Nõukogude inimeste poole, et millest see tuleb, et nõukogude noorus ja nõukogude naised võitlevad niisama heroiliselt nagu meie sangarlik Punaarmee rindel.

Nad ei mõista, et Nõukogude riik — see on rahvas ise, nad ei mõista, et surra võideldes Nõukogude Isamaa eest, see on surra ja võidelda enda eest. „Kes ohustab minu isamaad, see ohustab ka minu olemasolu," ütles noor Kiievi ülikooli üliõpilane-partisan.

Nõukogude Eesti naised! Stalinlik Konstitutsioon on kindlustanud meile sama väärika sangaritee, mida on käinud teised Nõukogude Liidu rahvad. Seadkem oma elu sihiks hoida kõrgel see Oktoobrirevolutsiooni saavutus. Olgu tuhanded Nõukogude Liidu Kangelased meile innustajaiks meie taasvabastatud Eestis. Õppigem neilt nii, et võiksime sama uhkustundega öelda, nagu seda lausub iga Nõukogude rahva liige, — m a o l e n s u u r e N õ u k o g u d e m a a k o d a n i k !

Naise osa tootlikus ja ühiskondlikus töös

Eesti NSV Ametiühingute Kesknõukogu esimehe sm. Illisoni kõnest

Eesti NSV esimese naiste kongressi saadikud, lubage teile edasi anda Eesti NSV Ametiühingute Kesknõukogu südamlik tervitus.

Naine NSV Liidus on aktiivne osavõtja maa poliitilisest, kultuurilisest ja majanduslikust elust. Eriti tunduvalt on kasvanud naiste osa Suure Isamaasõja ajal. Rindele läinud mehe asemele astus tööpingi juurde naine, venda asendas õde, poega ema.

Naised NSV Liidus töötavad akadeemikutena, arstidena, õpetajatena, lenduritena ja inseneridena. Naised juhivad ronge, töötavad põldudel, vabrikutes, tehastes, kaevandustes, näitavad kõikjal kangelasliku töö eeskujusid. Kangelasliku Leningradi linna naised õlg õla kõrval meestega kannatasid kõik piiramisraskused, töötasid ennastsalgavalt vaenlase pommisaju all.

„Selliseid naisi", ütleb seltsimees Stalin, „ei olnud ega võinudki olla endisel ajal."

Miljonid nõukogude naistöötajaid, oma kodumaa patrioote annavad kõik oma jõu võidu saavutamiseks saksa fašistlike vallutajate üle. Nõukogude naiste kangelaslikkus Isamaasõja päevil läheb ajalukku heledama leheküljena.

Fašistlikud metslased tekitasid Eesti rahvamajandusele rasket kahju, purustades tunduva osa meie maa tööstusest. Selleks, et kiiremini lõpetada tööstuse taastamine ja lasta see käiku täie võimsusega, kulub palju tööd ja vaeva.

Paljud Nõukogude Eesti naised mõistavad, et praegu on meie maal suur töökäte, kaadrite puudus ja nad asuvad loovale tööle. Nad omandavad meeste elukutseid.

Võib mainida sadu eesti naisi, patrioote, kes on asunud tootmistööle, lülitunud sotsialistlikku võistlusse ja näitavad üha paremaid tööviljakuse tulemusi. Nii näiteks trikootööstuses „Marat" naistööline Viisitalu täidab normi 312%, kuduja Hagivang 230% jne. „Keila" riidevabriku värvijad Kaanemägi ja Kallak täidavad norme 216%, Kopli masinaehitustehases kärnija Arhipova täidab normi 226%, Maria Eek 214%. ETKVL Tallinna Paberivabrikus pakkija Helene

Noor täidab normi 280%. Tallinna mööbli- ja vineerivabrikus („Luther") Meeta Sepp töötas saagijana ja täitis süstemaatiliselt normi 200%. Hiljuti õppis ta ära freesija elukutse, töötab juba iseseisvalt ja täidab normi 140%.

Naised näitavad eeskujusid ka mitmel pingil töötamises. Näiteks „Juuni Võidu" nimelises vabrikus Tavaste töötab 4 tööpingil ja täidab iga päev normi 116% jne.

Tallinna naelatehases „Metallist" elatanud tööline Helene Kuljus täidab normi 220%. „Ma puhkan siis, kui meie linnas taastatakse viimne ehitus," ütleb ta tagasihoidlikult.

Kui „Metallisti" tööline Veesaar läks Punaarmeesse, tuli tema kohale naine. Töötas esialgu treialina, hiljem asus vajaduse tõttu pressi juurde tööle.

Tema eeskuju jälgides tuli tehasesse ka ta sõbranna sm. Saarep. Need naised ei jää meestest maha, vaid koguni näitavad neile eeskuju.

Selliseid näiteid eesrindlikest naistöölistest võiks tuua üsna palju väga mitmelt alalt.

Siiski tuleb ütelda, naisi pole seni veel küllaldaselt tööstustööle rakendatud! Ei pöörata ka küllalt tähelepanu uute naistööliste abistamisele kutseala omandamisel. On tingimata tarvis, et iga tööstusse juurde tulnud uus naistööline oleks kinnitatud kvalifitseeritud tööliste juurde.

Naiste aktiivsuse tõstmiseks on tarvis maksimaalselt tähelepanu pöörata naiste poliitilisele kasvatusele, on tarvis neid julgemalt aktiivsesse ühiskondlikku ellu kaasa tõmmata. Naiste tootmis- ja ühiskondliku aktiivsuse tõstmisel on suured ülesanded ametiühingute organisatsioonidel, kes peavad naisi koondama ametiühingu aktiivi ümber igasuguste komisjonide kaudu. Ametiühingu tööaladel on terve rida teisi küsimusi peale sotsialistliku võistluse ja plaani täitmise, mille juures vajatakse hädasti töötavate naiste kaasabi.

Eesti NSV. Tait

Võtame näiteks tõsiselt päevakorras oleva individuaalse ja kollektiiv-aiapidamise küsimuse. Sõjaaja oludes omab individuaal- ja kollektiiv-aiapidamine suurt tähtsust tööliste varustamisel toiduainetega. Neid aialapikesi on võimalik käitiste kaudu igal töölisperekonnal saada. Nende kaudu suudavad töötajate perekonnad muretseda endale toidulisa, eriti juurvilja ja kartuli alal. Kui naised juba käesoleval aastal organiseerivad individuaal-aiapidamise eeskujulikult,

nii et sügisel me võiksime saada maksimaalselt saaki igalt aiamaa ruutmeetrilt, siis suudame sellega kergendada talvel toidumuresid.

Partei ja valitsus on andnud võimaluse laialdaselt osa võtta aiamaa kasutamisest ja on kindlustanud kõigile töölisperekondadele aiamaad kuni 1500 m². See võimalus tuleb ära kasutada.

Selleks on ametiühingud samme astunud. Seemneviljatrustilt on küsitud vajalikke seemneid ja need me ka saame. Mis puutub kartuliseemnetesse, siis on tarvis kasutusele võtta kartulimugula tippude lõikamise meetod, mida on eduga praktiseeritud Nõukogude Liidus.

Aiapidamise aktsioonist peab naine aktiivselt osa võtma, sest naine on siin otsustav tegur. Ühtlasi peame hoolitsema aiatööriistade kordaseadmise eest õigeaegselt.

Naised peaksid aitama ka kontrolli teostada kauplustes. Meil istub ikka veel kauplustes leti taga inimesi, kes ei hoolitse nõukogude kaubanduse arenemise eest, vaid takistavad seda ja soodustavad spekulatsiooni. Tuleb kauplusse inimene, kellel on 47 tööstuskauba kaarti käes, ja ostab nende kaartidega. Kaupluse müüja peaks kindlaks tegema, kust need kaardid saadud ja kas kavatseb ostja kaardiga saadud esemeid kõrgema hinnaga edasi müüa. On tarvis ametiühingute kaudu ühiskondlik tööliste kontroll muuta nii tugevaks, et meil ei esineks enam selliseid väärnähtusi. Kogu ametiühingulises töös, samuti majanduslikus ja poliitilises töös naistel on kaaluv ja juhtiv osa ning seda on tarvis kasutada õieti. Meie ametiühingu valitavais organeis on naistöölised esindatud, siiski ei ole nad esindatud selles proportsioonis, millist osa nad meie tööstuses etendavad.

Naistel tuleb valvel olla oma esinduse suurendamise eest ametiühingute organeis.

Ühel ajal naiste kongressiga algasid ametiühingute vabariiklikud konverentsid. On väga tähtis, et ametiühingute vabariiklikest konverentsidest võtaksid osa kõik valitud naisdelegaadid ja et naistele kindlustataks vääriline koht ametiühingute juhtivais organeis — vabariiklikes komiteedes.

Õppigem uusi erialasid!

ELKNÜ KK koolide sekretäri
sm. Hrabrova kõnest

Lugupeetud Eesti NSV esimesest naiste kongressist osavõtjad, lubage teile edasi anda palavaid tervitusi Eestimaa Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu Keskkomitee poolt.

Täna meie vaba Nõukogude Eesti vabad naised tulime esmakordselt kokku meie pealinna, et tervitada üksteist ja et koos lahendada neid ülesandeid, mis seisavad meie, naiste ees, meie sünnimaa taasehitamistööl. Need ülesanded on suured ja tähtsad.

Terves maailmas ei ole teist niisugust riiki, nagu meie suur Sotsialistlik Isamaa, kus naistele oleks antud nii täielikke õigusi kui meil.

Nõukogude tütarlapsed on väärikalt seisnud oma vendade kõrval võitluses ja töös Suure Isamaasõja päevil. Me kõik mäletame Suure Isamaasõja algust. Tuhanded nõukogude tütarlapsed astusid vabatahtlikult Punaarmee ridadesse, et kaitsta oma kodumaad õdedena, sanitaridena, sidelastena, arstidena, luurajatena, kuulipilduritena, lenduritena, täpsuslaskuritena jne. Paljud neist on kangelastegude ja vapruse eest autasustatud ordenite ja medalitega, kümned naised omavad Nõukogude Liidu Kangelase nimetust.

Meie südametesse jäävad alatiseks Nõukogude Liidu Kangelaste nimed — nagu Liza Tšaikina, Leedu rahva vapper tütar Maria Melnikaite, täpsuslaskur Ludmilla Pavlitšenko ja paljud teised.

Suured teened on Nõukogude Liidu tütarlastel ka selles, et meie tagala suudab varustada Punaarmeed kõige vajalikuga. Paljud nõukogude naistest on pälvinud sotsialistliku töö kangelase nime. Kõikjal Nõukogude maal on tuntud niisugused nimed nagu Katja Barõšnikova, kes algatas liikumise vähema töölistega kasutada rohkem tööpinke ja tööriistu, traktorist-brigadiir Daša Garmaš, kolhoosi esimees Vera Kisseljeva ja palju teisi.

Punaarmee võimsate löökide all taganedes purustas vaenlane ja põletas meie linnu ja külasid. Suurel taasehitamistööl asendavad nõukogude naised oma mehi, kes, relv käes, võitlevad vaenlase vastu. Üle maa on kuulsad kommunist-

like noorte naisbrigaadid, kes töötavad Stalingradi taasehitamisel. Vaprad leningradlannad, kes alles hiljuti, nõrkedes näljast, kaitsesid oma linna, töötavad nüüd väsimatult Leningradi taastamisel. Samuti taastavad oma linnu ja külasid Valge-Vene, Ukraina ja teiste vabariikide ja oblastite naised.

Ei jää maha oma teiste liiduvabariikide õdedest ka eesti naisnoorsugu. Paljud neist astusid oma vendadega koos hävituspataljonidesse ja võitlesid vapralt Eesti Rahvuskorpuse ridades, nagu näiteks Maria Vitsut, Leida Sipria, Anu Kulman ja teised.

Evakueerunud saksa röövvallutajate kallaletungi eest Nõukogude Liidu tagalasse, töötasid paljud eesti naised võimsates käitistes ja tehastes, püüdes igati aidata Punaarmeed.

Saksa fašism tõi orjastust rahvastele, häbi ja alandust kõigi okupeeritud maade naistele.

Raskeid kaotusi ja kannatusi tõi saksa okupatsioon ka eesti tütarlastele.

Sadu aktiivseid nõukogude võimule ustavaid, palavalt oma kodumaad armastavaid eesti tütarlapsi tapeti metsikult saksa okupantide ja nende käsilaste poolt. Tuhanded saadeti tööteenistusse Saksamaale. Kunagi ei unusta Nõukogude Eesti tütarlapsed seda häbi ja alandust, mis tõi talle fašism. Oma vendade kõrval võideldes ja töötades näitasid eesti tütarlapsed, et väide, mida neile sugereeriti naiste võimelisusest töötada ainult kodus või kantseleis, on vale. Meie naine on tugev ja terve, meie naine on see, kes asendab meest igal tööalal.

Nõukogude Eesti naine peab olema teadlik, et suur osa meie rahvamajanduse ja kultuuri ülesehitamisel lasub tema õlgadel.

Paljud on sellest juba aru saanud ja töötavad täie innuga oma tööalal, ületades töönorme. Need naised, kes praegu veel ei tööta, peavad ka asuma tööle, kui nad tahavad näha oma kodu ilusana ja oma lapsi õnnelikena.

Tööd on palju igal alal. Meie lähem ülesanne on põllumajanduse küsimus, kevadkülvi edukas läbiviimine. Mida rohkem tööd teeme kevadel, seda suurema saagi saame sügisel.

Meil ei jätku kõikjale meestööjõudu — sellepärast õppi-

gem neid tööalasid, mis meile enne olid tundmatud, õppigem traktoristideks ja autojuhtideks, meistriteks tööstuses ja käitises, vedurijuhiks ja raudteelaseks, õppigem juhtima ühiskonda, töötades Nõukogude asutustes!

Lenini-Stalini lipu all vastu vabadusele!

ENSV põllutöö rahvakomissari sm. Abelsi kõnest

Me teame, et meie naised on loonud mugavad kodud. Meil valitseb kodudes puhtus. Meie naised on virgad ja töökad. Kuid lubage, et ütlen avameelselt ühte ja seda ma ütlen ka meie meeste kohta. Ühte tõde peame konstateerima — et poliitiliselt me oleme maha jäänud. Selles seisab meie häda. Seda kohta me peame parandama. Mispärast? Seepärast, et aeg läheb edasi. Aeg nõuab nimelt, et peame poliitiliselt sündmustega kursis olema. Te peate mõistma hinnata sündmusi, mis sünnivad kogu maailmas. Meie talunik vaatas varem kõiki sündmusi oma vaatevinklist, et mis läheb mulle korda maailm. Aga kui käivad üle sõjad, kui teie pojad ja vennad sõdivad ja saavad surma, kui igas perekonnas on lein — kas see lõppude-lõpuks ei pane mõtlema, mispärast see kõik nii tuleb. Te hakkate otsima põhjusi ja kui läheme neid otsima, siis peame, et õiget lahendust ja teed leida, lõppude-lõpuks välja jõudma marksismi-leninismi teooria juurde. Me jõuame selle teooria juurde, mille juurde on jõudnud kapitalistlikus ühiskonnas nii paljud ja nende seas rida naisi-revolutsionääre. Ka meie hulgas on selliseid naisi. Eesti naised võivad uhked olla neile naisrevolutsionääridele, kes on andnud oma parima sellesse liikumisse. Tänagi istub rida seltsimehi presiidiumi lauas, nagu sm. Lauristin, sm. Sommerling jt. (kiiduavaldused), kes võtsid osa sellest võitlusest, käisid läbi väga raske tee ja leidsid tõe: ainult tööliste revolutsiooniline võitlus Lenini-Stalini lipu all annab naistele tõelise vabaduse.

Sanitaarolukorrast Eestis

Tallinna rajooni arsti sm. Miti kõne

Eesti NSV tervishoid sai raskesti kannatada saksa fašistliku okupatsiooni ajal. Üksikute tervishoiu alade järgi oli seisukord maa vabastamise järel järgmine.

Kõigepealt kaotused kaadrite alal. Kodanlikus Eestis teostus meditsiinkaadrite ettevalmistamine, nagu igas teiseski kapitalistlikus riigis, plaanitult. Meditsiintöötaja elukutsele siirdumine olenes pakkumisest ja nõudmisest tööturul. Tähendab, nõudmisest arstiabi järele.

Meditsiinõppeasutustesse, Tartu Ülikooli arstiteaduskonda ja ainsasse keskmeditsiinõppeasutusse, Tartu õdede-ämmaemandate kooli astujaid oli võrdlemisi vähe, sest õppemaks oli võrdlemisi kallis ja õppeaeg pikk. Kodanliku vabariigi algusaastail oli sinna astuda soovijate arv piiramatu. Kodanliku režiimi viimastel aastail, liiga arvuka töötu intelligentsi tekkimise kartuses, hakati piirama ülikooli astuda soovijate arvu ja vähenes ka kõrgema haridusega meditsiin-töötajate juurdekasv. Keskmeditsiin-kaadrite ettevalmistusele pöörati liiga vähe tähelepanu.

1939. a. oli Eestis arste 975, rohuteadlasi 446, apteegiassistente 284, ämmaemandaid 364, õdesid 375, masseerijaid 152, velskreid 42.

1940. a., kui Eesti sai Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks, hakati erilist rõhku panema meditsiinkaadrite ettevalmistusele. Arstiteaduskonna üliõpilaste arv tõusis aastas 124 isiku võrra. Keskmeditsiinkaadrite ettevalmistuseks avati 2 meditsiinkeskkooli, üks Tallinna, teine Tartu, kokku 188 õpilasega. Meditsiinkaadrite arv aga vähenes 1940./41. aastal Saksamaale ümberasujate arvel.

1941. a. 1. jaan. oli Nõukogude Eestis arste — 842, hambaarste — 182, keskmeditsiinilist personaali — 1392, farmatseute — 463 ja apteegiassistente — 372.

Saksa okupatsiooni ajal pidurdati meditsiinkaadrite ettevalmistust. Ülikooli astujate arvu piirati tunduvalt. Ülikooli võisid astuda inimesed, kes enne Saksamaal olid nn. sundusliku tööteenistuse läbi teinud. Ülikooli arstiteaduskonna vanemad kursused tühjendati sundmobilisatsioonidega ja tööteenistusse viimisega.

Meditsiinkaadrite ettevalmistus läks üle Punase Risti kätte, mis hiljem ümber moodustati Eesti Rahva Ühisabiks.

Okupatsiooni vältel vähenes meditsiinkaadrite arv kohutavalt. Fašistidega mitte kaasatöötavaid meditsiintöötajaid vangistati, kus osa neist ebainimlike elutingimuste tõttu suri ja osa neist isegi mõrvati. Okupatsiooni lõpul viisid fašistid endaga kaasa osa meditsiinpersonaali sunniviisil mobilisatsiooniga, ešelonide personaalina, jne., osa aga langes nende valepropaganda ohvriks ja pages nõukogude võimu ees hirmu tundes koos okupantidega.

Võidurikka Punaarmee poolt vabastatud Eestisse asudes leidis nõukogude võim meditsiinkaadrite alal eest väga masendava olukorra: meditsiinkaadrite arv oli kohutavalt kokku sulanud, oli kohti, kus ei leidunud ühtegi arsti, näit. Saaremaal, või olid vaid mõned üksikud, näit. Tartus, kus oli ainult 2 arsti!

Esialgset pilti mõjutas veel asjaolu, et eesti rahvale truuks jäänud meditsiintöötajad olid laiali pillatud, olid lahkunud oma alatisest elukohast ja varjasid ennast maal.

Tervishoiu Rahvakomissariaadi poolt läbiviidud meditsiinpersonaali registreerimise andmetel oli Eesti NSV-sse jäänud arste 267, keskmedits.-personaali — 543, farmatseute — 160 ja apteegiassistente — 49.

Ülikooli arstiteaduskonna viimaste kursuste üliõpilaste mobiliseerimisega ja tööteenistusse viimisega võtsid okupandid võimaluse uute kõrgema haridusega meditsiinkaadrite saamiseks lähemal ajal.

Nüüd tutvume pisut raviasutuste seisukorraga.

Nagu teada, oli Eestis enne 1940. a. ravi ja haiglad t a s u l i s e d. Haiglatel oli üld- ja eriklass. Nn. klassitubades saadi suurema tasu eest paremat kohtlemist, toitu, ravi ja ravimeid. Ka operatsioonid olid eritasulised. Haiglad asusid peamiselt linnades, kuid neid kasutasid ka maainimesed. Neil oli aga ravi saamine raskendatud nii haiglate kauguse kui ka ravi kalliduse tõttu. Arsti ja haigla valik toimus individuaalselt, populaarsuse ja sümpaatia järgi. Sel põhjusel polnud ka nakkuste vastu võitlemine range, häid tuttavaid peeti haiglais isoleerimatult niihästi kõhutüüfuse kui difteeria diagnoosiga.

Nõukogude võimu sisseseadmisel Eestis tuli korrastada töötavale rahvale tasuta arstiabi andmine. Seega arst ei

olnud enam huvitatud haigete rohkusest, vaid vastupidi — nende vähesusest. Seega arst jõudis nõukogude tervishoiu süsteemi tuuma, profülaktilise meetodi vajaduse juurde, mis nõukogude tervishoius omab esmajärgulist tähtsust. Nõukogude arstiabi korraldus, mis teatavasti baseerub polikliinilis-ambulatoorsete asutuste baasil territoriaalsel printsiibil, nõudis kõigepealt polikliinilis-ambulatoorsete asutuste võrgu loomist. Nende asutuste organiseerimisel kasutati olemasolevaid ambulatoorseid asutusi ja loodi uusi.

Okupatsiooni algul äratas ambulatoorne süsteem okupatsioonivõimude huvi, kuid hiljem väljendati arvamist, et suuremad asutused on ühtlasi nakkuse levitajad ja likvideeriti ambulatooriumid.

Sõja vältel paljud raviasutused hävisid täiesti või osaliselt Tallinnas. Rindeläheduses olevate asutuste varad likvideeriti ja kanti laiali. Polikliinikud ja ambulatooriumid hävitati täiesti Narvas, Tõrvas, Antslas, Põltsamaal jne. Rüüstamise läbi kannatasid asutused Tallinnas, Koplis, Nõmmel, Pärnus, Viljandis, Paides, Haapsalus ja Kuressaares. Eriti haiglad kannatasid raskesti okupatsiooni ajal. Osa neist oli kogu sisustusega saksa sõjaväe kasutada koos personaaliga. Kliinikute varadest kadus palju, eriti pesu osas, mis haavatutega koos evakueeriti Saksamaale või kõrvaldati sõdurite poolt. Tallinnas kannatas eriti Tallinna I haigla hoonete purunemise ja põlemise läbi, samuti ka nakkushaigla.

Tallinna I haiglas põles maha kogu sisustusega 100-voodiline osakond ja arstide elumaja, teised hooned olid muutunud kasutamiskõlbmatuks.

Nakkushaiglal põles maha tüüfuseosakond 80 voodiga, muu osa muutus kasutamiskõlbmatuks. Tallinnas hävis veel tules II sünnitushaigla 35 voodiga ja lastehaigla 50 voodiga.

Tartus põles maha linnahaigla, Tartu Ülikooli kliinikute varad kanti laiali, hooned muutusid sõjamõllus tarvitamiskõlbmatuks.

Haiglaid oli 1. jaan. 1939 — 60, 1. okt. 1944 — 17, 1. jaan. 1945 — 84.

Okupatsiooni ajal suleti ka meie naha- ja suguhaiguste dispanserid ning nende varad kanti laiali. Tallinnasse jäi töötama naha- ja suguhaiguste nõuandla 3 arstiga. Selle nõuandlaga liideti ka komblusvalve. Ravi muudeti maksuliseks, mille tõttu jäi paljudel ravi pooleli. Sundravi nõuti ainult

siis, kui saksa sõjaväe- või tsiviilasutuselt tuli kaebus mõne naiskodaniku peale suguhaiguse edasiandmise kohta mõnele okupandile. Haige paigutati siis sundkorras küll haiglasse, kuid haiglast lahkudes tuli tasuda arve. Suguhaiguste registreerimist ei olnud. Okupantide poolt raviasutustele tekitatud materiaalne kahju hoonete, transportvahendite ja materjalide suhtes on 63 599 000 rubla.

Olukord okupantide lahkumisel Eestist laste- ja emadekaitse alal.

Et saada selget pilti laste ja emade teenindamisest kodanliku ja Nõukogude Liidu tervishoiu süsteemis ja saksa okupatsiooni hävitustööst sel alal Eesti NSV-s, tarvitseb vaid pilku heita statistilistele võrdlustabelitele.

Kodanlikus Eestis oli kuni 1940. a. avatud 2 lastesõime, kogu Eesti kohta ainult 1 lastehaigla 20 voodiga, 4 rinnalaste kodu, 2 laste sanatooriumi, 24 nõuandlat, mitte ühtegi laste polikliinikut ega piimaköögi.

Arstiabi oli üldiselt tasuline. Ambulatoorne vastuvõtt nõuandlates oli küll tasuta, kodused visiidid laste juurde aga tasulised. Haiguste profülaktikale pandi vähe rõhku või ei teostatud seda üldse. Ainult rõugepanemine oli üleriigiliselt tehtud seadusega sunduslikuks.

Rasedate eest eri hoolitsemist kodanlikus Eestis ei tuntud, välja arvatud tööst vabastamine enne ja pärast sünnitamist. Sünnitusvoodeid üle riigi oli vähe, ja sünnitamine toimus kodus, eriti maal.

1940/41 oli Nõukogude Eestis: lastesõimi 13, 240 voodiga, emade-laste nõuandlaid 42, rinnalaste kodusid 4, lastehaiglaid 2, voodite arvuga 95, laste polikliinikuid 3, lastesanatooriume 3. Laste ja emade kaitseasutuste võrk oli seega tunduvalt laienenud ja see näitas seda suurt hoolt, mida omistab nõukogude süsteem laste ja emade eest hoolitsemisele.

Muidugi toimub ravi täiesti tasuta.

Rasedatele osutatakse suurt tähelepanu: 1) toimub rasedate pidev kontroll profülaktika mõttes nõuandlates, 2) dekreetne puhkus 35 p. enne, 42 p. peale sünnitamise, 3) lisanormi saamine alates 6 raseduskuust ja 4 kuud peale sünnitamist, 4) imetajad emad vabastatakse öötööst.

Okupatsiooni aeg Eestis tuleb lugeda laste ja emade asutuste hävingu ajajärguks. Suurem osa lastesõimedest suleti.

Nõuandlad töötasid ainult suuremates linnades. Laste toitlustamisele ei pandud üldse rõhku. Profülaktika alal ei tehtud midagi.

Nakkushaigusi ei hospitaliseeritud, mille tagajärjel levisid laste nakkushaigused, nagu difteeria jne.

Eesti NSV vabastamise järel olid laste ja emade ravi-profülaktilistest asutustest kuni 90% laastatud ja tühjaks röövitud, asutuste hoonetest hävitatud või kõlbmatuks muudetud 50%.

Narvas näit. on hävitatud kõik haiglad. Tallinnas hävis moodne lastehaigla koos sisustusega, Tallinna laste ja emade nõuandla, Tallinna III laste ja emade nõuandla jne.

Pärast Eesti NSV territooriumi vabastamist oli Tervishoiu Rahvakomissariaadi esimeseks ülesandeks emade- ja lastekaitse alal taastada ja reorganiseerida nõukogude printsiibi kohaselt naiste ja laste ravi-profülaktika asutused.

Saksa fašistliku okupatsiooni ajal põlati isegi kõige elementaarsemaid sanitaarnõudeid. Fašistid tegid kõik, et halvendada vabariigi sanitaarheaolu, nad tegid kõik, et nende poolt sihilikult tekitatud, sanitaarselt ohtliku olukorra abil nõrgendada eesti rahvast, soodustada nakkushaiguste laialdast levimit ning seeläbi hävitada eesti rahvast.

Okupatsiooni ajal ei hoolitud koolide sanitaarolukorrast ja hügieenist. Kõik suuremad koolihooned võeti fašistide kasutada. Koolid olid sunnitud ülejäänud ruumides 3—4 vahetusega töötama. 7-aastased lapsed pidid kl. 1/210 õhtul koolist tulema. Oli päris harilik nähtus, et väikesed 7- kuni 8-aastased lapsed pidid hommikul kell 7 juba koolis olema.

Reeglipäraseid kontrolle koolis läbi ei viidud. See soodustas nakkushaiguste levikut. Näit. oli

	1934/35	1943/44
sügelisi ja nakkushaigusi	3,2%	20%
kopsuhaigusi	4,2%	8%
verevaesust	8,8%	27%

Saunu ei remonteeritud saksa ajal. Võru saun näit. võeti vanglaks. Vee kloorimine lõpetati. Vesivarustuse allikate kaitsevööndid likvideeriti.

Tsentraal- ja kohalikke kanalisatsioone ei puhastatud kordagi, toidujäätmeid ja prügi ei koristatud ega veetud ära. Mustus ja praht katsid vabariigi linnu ja asulaid. Tööstuste sanitaarvalve tühistati. Turud suleti. Piima ei pastöriseeri-

tud. Kauba headuse kontroll tühistati. Profülaktilisi pookimisi ei toimetatud.

Kui sellele lisandada veel nakkushaiguste mittekohustuslikku hospidaliseerimist, tuleb kindlalt konstateerida, et kõik saksa fašistlike okupantide poolt tarvitusele võetud abinõud oleksid lõpuks viinud eesti rahva moraalsele ja füüsilisele hävingule.

Tahame aidata Punaarmeed

Valgamaa Karula valla külavoliniku sm. Kulbini sõnavõtust

Mina olin juba 1940. a. uusmaasaaja. Tundsin suurt rõõmu oma maalapikese üle, mille peremehena võisin näidata oma tööd ja täita kõik normikohustused 100%-liselt. See rõõm oli üürike, sest saksa röövvallutaja sirutas oma karmi käe meie vabadustarmastavate rahvaste järele. Fašistlikud röövvallutajad ühes oma käsilastega võtsid uusmaasaajatelt nende maa ja muu varanduse, paigutades paljud vanglatesse ja sunnitöölaagritesse. Ka mina olin mõne aja vanglas ja pärast, kuni Punaarmee võimsate vägede sissemarssimiseni, saksa röövvallutajate käsilaste valve all — ilma igasuguste õigusteta. Nüüd olen jälle vaba Eesti nõukogude inimene. Tunnen töötahet oma kätes, nagu ma seni veel ei ole tundnud. Nüüd on saabunud aeg, kus uusmaasaajad kogu innu ja energiaga võivad asuda oma maa harimisele, mitte kartes enam röövvallutajate ja nende käsilaste tagakiusamist ja irooniat. Meie, Karula valla naised ja uusmaasaajad, oleme täitnud metsaveo normid 100%. Teeme eeltööd kevadkülvi plaani täitmiseks 100%. Tahame ja püüame aidata Punaarmeed senisest veel suurema panusega, et võit läheneks kiiresti.

Narvast peab saama jälle Nõukogude tööstuslinn

Narva delegatsiooni liikme sm. Treibergi sõnavõtust

Rohkem kui ükski teine Eesti linn sai Narva tunda fašistlike barbarite hävitavat kätetööd. Kui saabusime Narva, leidsime eest ainult suitsevad varemed. Elu oli pandud

seisma taganevate sakslaste poolt. Meid tiivustas ainult üks teadmine — meie linna maa-ala oli puhastatud saksa röövarmeest. Seda oli teinud Punaarmee. Peatamatult jätkab ta oma edasitungi, kihutades enese ees paanikasse sattunud vaenlast. Meie ülesandeks jäi aegaviitmatult maksma panna nõukogude kord ja alata viivitamata taastamistööd. Meie jõud seisis meie tahtes ja lugupidamises Punaarmee ja seltsimees Stalini vastu.

Oleme naised, meil on perekonnad, aga nõukogude naistena teame, et eeskätt meie kohustuseks on abistada Punaarmeed ja täita kohustus meie Nõukogude riigi vastu.

8 kuu jooksul on tuleasemelisest Narvast saanud linn, kus elab ja töötab ligi 4500 töölist. Suure osa sellest taastamistööst on oma õlgadele võtnud Narva naised, kuid suurem osa sellest tööst seisab veel ees. Narva — Nõukogude tööstuslinn — peab rajama endale teiste Nõukogude linnade hulgas nime ja tähtsuse. Meie ülesanne seisab selles, et kindlustada meile ja meie lastele jäädavalt Nõukogude inimeste tulevik.

Kool saksa okupatsiooni ajal ja praegu

Tallinna õpetaja sm. Ennemuisti kõnest

Sakslased, vallutanud Eesti, suhtusid ta elanikkonda alahindavalt, nähes endis kõrgemasse rassi kuuluvaid suure, tookord võiduka riigi kodanikke. Eestlased olid nende arvates allutatud väikerahvas, kelle ülesanne oli töötada sakslastele ja tegutseda kõigiti ja kõikjal vaid Suur-Saksamaa huvides. Eesti „Omavalitsus" kiitis kõigiti heaks saksa anastajate teguviisi ega mõelnudki rahva kaitseks välja astuda.

Seepärast on selge, miks okupatsiooniaegne võim ei huvitunud kooli korrapärasest töötamisest, vaid takistas hariduse, eriti kesk- ja kõrgema hariduse levimist.

Nüüd tooksin mõned konkreetsed näited saksa okupatsiooniaegseist korraldusist kooli alal. Kool ei saanud töötada normaalse õppeajaga. Õppeaega piirati tunduvalt. Kuni 1943./44. a. anti õppeajaks ainult paar kuud. Muidugi ei võimaldanud piiratud õppeaeg korralikku õppekavas ettenähtud ainete läbitöötamist. See-eest tuleb käesoleval õppeaastal koolides töötada eriti pingeliselt, sest tuleb läbi võtta kahe

õppeaasta kava. Koolitöö seistes saadeti õpetajad okupatsiooni ajal mitmesugustele teistele aladele tööle. Saksa keelt hästi valdajad õpetajad püüti asjaosaliste protestist hoolimata panna tõlgina tööle politseiasutustesse, ka poliitilisse politseisse. Paremad, suuremad koolimajad anti sõjaväele kasutamiseks või võeti teiste, sõjaeesmärke taotlevate asutuste alla. Õpilased pandi töötama halvemaisse ruumidesse, mitme vahetusega. Kasvatuse üldsuunaks oli Suur-Saksamaa ülistamine, eestlaste ja sakslaste põlise sõpruse toonitamine ja Nõukogude Liidu halvustamine.

Peale õpetajaile antud üldiste juhtnööride õppe- ja kasvatustöö alal ei piisanud õnneks sakslastel aega põhjalikumaks segamiseks kooli siseasjadesse.

Õpilaste toitlustamine oli okupatsiooniaja raskemaid küsimusi. Rääkides kord ühe lapsevanemaga tema lapse mitterahuldava edasijõudmise üle kuulsin lapselt, minu ja tema ema küsimusele, miks ta õpib nüüd halvemini kui varem, vastuse: „Kõht on tühi." Lihtne, selge, kuid ääretu kurb vastus. Sääraseid takistusi õppimisel ei suuda murda ei õpilase ega õpetaja hea tahe. Keskkooli viimaste klasside õpilasi võeti tööteenistusse, kuid tegelikult saadeti nad teatud aja pärast rindele. Neile anti välja valed koolitunnistused klassi ja kooli lõpetamise kohta.

Ülikoolis töötasid ainult mõned teaduskonnad. Ülikooli võeti vastu ainult neid, kes said esitada tunnistuse kas teenimise üle saksa sõjaväes või tööteenistuse kohta Saksamaal. Nii pidid paljud eemale jääma kõrgemast haridusest ja ootama paremaid aegu enda täiendamiseks.

Millises olukorras on praegu eesti kool?

Nõukogude Eesti vabastamisega saksa okupatsioonist asuti kohe nõukogude kooli rajamisele. Seda tuli, sõna tõsises mõttes, rajada, sest sakslased olid teinud põhjaliku töö, jättes järele töökõlbmatud ruumid lõhutud akende ja purunenud ustega. Õpilased koos õpetajatega asusid ülemaaliselt koolide taastamisele. Alles nüüd, lastevanemate ja šeflusasutuste abil, hakkab see töö lõpule jõudma. Õppetöö aga algas määratud ajal, sügisel aegsasti, ja on seni jätkunud täie pingega, täie innuga. Suures ulatuses on läbi viidud 7. õppeaasta. 7. klassi on astunud mitmedki, kes olid okupatsiooni ajal jäänud edasiõppimise võimalust leidmata koju ja loobunud oma hariduse täiendamisest.

Elavaks näiteks Nõukogude Valitsuse ja EK(b) Partei suurest hoolitsusest kooli ja õpetajaskonna eest on ENSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee poolt 27. XII 1944 antud määrus koolide töö parandamise abinõude kohta. See määrus näitab, et nõukogude võim hindab kõrgelt kooli ja õppe- ja kasvatustööd koolis, mõistab õpetajate suure vastutusrikka töö raskusi ja on valmis neid kõigiti abistama ja tõstma nende autoriteeti. Samuti nähtub sellest määrusest, et nõukogude võim näeb õpilasis tulevasi Nõukogude Vabariigi kodanikke, kelle õlule jääb kunagi sotsialistliku riigi arendamine ja kaitsmine. Sellepärast teeb nõukogude võim kõik võimaliku, et kool oleks suuteline kasvatama tema hoole alla usaldatud noori vaimselt ja kehaliselt arenenud ja tugevateks inimesteks. Ei ole tähelepanemata jäetud ka õpilaste ja koolitööliste majandusliku olukorra parandamist. Nii on nõukogude võimu lühiajalisel kestusel juba korduvalt varustatud jalatsite ja tekstiilesemetega koole, samuti on kindlustatud õpilasile koolis sooja eine saamine. On teoksil eesrindliku tööga silmapaistnud õpilaste ja koolitööliste premeerimine nende töö tunnustuseks ja ergutamiseks edaspidiseks tööks.

ENSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b) Partei Keskkomitee on oma määruses silmas pidanud koolitöö igakülgse arenemise võimaluse: õpetamises, kasvatamises ja majandusliku olukorra parandamises.

Naised enne ja nüüd

Naiskirjanik Leida Kibuvitsa kõnest

Tahan teile täna kõnelda kahest n o o r e s t naisest vanas Tartus ja vanast, s. o. e n d i s e s t naisest n o o r e s Nõukogude Eestis.

Ma kõnelen kui naine ja vana tartlane. Ma kõnelen kui nõukogude n a i n e vanast, k o d a n l i k u valitsuse aegsest Tartust, mida meil tookord nimetati nii suureliselt muretuks kuldse nooruse linnaks, laulu ja lusti linnaks. Saksamaal nimetati ju nii Heidelbergi ja Bonni ning meil taheti tookord nii väga Saksamaaga sammu pidada. Nii pidi meilgi olema oma nooruse muretute aastate linn.

Oligi. Jõukale noorusele. Aga kui paljudel meist oli mure. Saades naistehakatusteks, kasvades koolipingist kõrgemaks, kasvas meiega ka meie mure. Sest kui väga paljud meist, jõudes kolmandasse gümnaasiumi klassi, hakkasid tundma seda muret, mida teha siis, kui gümnaasiumi lõpetan, kus ja kuidas pihta hakata, kust tööd ja teenistust leida? Paljudel meie hulgas tuli just sel ajajärgul, samas klassis suurele murele alla anda — oli see siis popsi- või kehvikutütar, maalt töölise tütar või lesknaise oma linnast — neid ei jõutud enam edasi õppida lasta, nad pidid pudenema välja teiste hulgast, pooleli jätma oma hariduse. Nende mure oli suur, sest nad olid tihti väga sageli isegi andekad ja õpihimulised.

Ja mis neist sai? Osast, nagu see loomulik, poolele teele peatuma jäänute juures, kibestunud, solvunud ja salvavad inimesed. Osast, ja oli õnneks sääraseidki, tulid aga võitlejad selle eest, et oma poolelijäänud haridusteed ise lõpetada. Raske see ju oli tookord. Tean tütarlast, kes tahtis omal jõul siiski lõpetada gümnaasiumi, töötades suvel turbarabas. Sügisel võis ta oma õpingut küll kuidagi jätkata — nagu lastud tiivaga lind, sest ta oli suvel turbamasina all kaotanud oma käe. Nii töötas tütarlapsi suveti Tartus Raadi katsejaama põldudel ja „Heliose" vabriku aedades — ohkamapanevalt väikese töötasu eest. Võite kujutella, kui raske oli säärasel tütarlapsel sügiseks kokku saada kas või õpperahagi, kui ta, ütleme, näiteks kummeliõisi korjates, sai igalt korjatud kilogrammilt töötasuna viis senti. Õitekilogrammi korjamine võttis keskmiselt aega kaks ja pool tundi. Oli tütarlapsi, kes hoidsid ja karjatasid kogu suve lapsi ja andsid järeleaitamise tunde, et aga sügisel edasi minna omal jõul. Hakkajad ja vaprad tüdrukud, ütleme me nüüd. Tookord oli see veidi teisiti. Rikaste ja jõukate vanemate tütred hoidusid eemale oma klassikaaslasist, kes olid suvel töötanud põldudel ja turbarabas — need polnud enam küllalt peened. Aga noist töötavaist tüdrukuist tulidki hilisemad võitlejad, kes hoolega püüdsid p r a e g u s e poole.

Kerge neil ei olnud — ja toetust nad palju ei leidnud. Mõnedki neist langesid sel teekonnal välja. Mõnigi katsus pääseda majanduslikust ja sotsiaalsest rõngast välja sellega, et abiellus hästi, nagu tookord öeldi. Ülejäänud viisid oma õpingud gümnaasiumis aga raskustega maadeldes lõpule ja seisid siis veel suurema mure ees — ja mis nüüd?

Meid oli klassis kokku kakskümmend seitse lõpetajat ja meist soovitati ülikooli astuda kaheksal kõige andekamal ja tõesti lootustandval tüdrukul. Ja sellest kaheksast võimaldus vaid kolmel Kõrgesse kooli pääsemine: kahel olid varakad vanemad ja kolmas oli seda liiki vapper tüdruk, et läks tööle kummivabrikusse.

Mul oli klassikaaslaseks tütarlaps, kelle isa oli kingsepp linna kõige viimases majas, aga ta võimaldas oma mõlemal tütrel k u i d a g i gümnaasiumi lõpetada. Aga lõpetades pelgas see tütarlaps koju minna. „Vaata," ütles ta mulle, „minu taat pingutas ja usub nüüd, et kõik on korraga hiilgav — olen gümnaasiumiharidusega ja võin ainsa hüppega haljale oksale jõuda. Kuidas ma teen talle nüüd selgeks, et praegu teenistuskohti saada ei ole, et kõik äriletitagused on juba müüjaid täis, et kõik kontorid on tulvil ametnikke, et pankades istuvad paremate papade pojad ja tütred, et vabrikuis on ees vanad ja kogenud töölised. Ma ei julge lihtsalt koju minna sel koolilõpetamise päeval."

Ja nii ei olnud väga paljudel tookord gümnaasiumi lõpetanud noortel oma vanemaile midagi lohutavat lausuda. Nad hakkasid otsima tööd ja väga harvad neist leidsid midagi. Ma mäletan väga hästi neid kibestunud otsijate nägusid vana-Tartu päevilt, läbisõtkutud kingataldu ja loendamatuid palvekirju, mida sisse anti kõikvõimalikele asutustele. Nii olid tookord n o o r e d naised v a n a s, muretus Tartus. Praegusaja tütarlapsed aga teavad, et kooli lõpetamisel ootab neid tööpõld tuhande vaoga, et tegemist on rohkemgi kui tegijaid ja kõik uksed on ees lahti.

Ja nüüd mõni sõna v a n a d e s t, s. o. endistest naistest u u e s Nõukogude Eestis. Neid on ja nad on töödrühkijaile tülinaks. Mult küsitakse ülisageli, et kas on Äba-Tädi modell olemas või ei. Oi, mitu modelli — kõik need väikesed virisejad ja pahurad pirisejad — need ongi Äba-Tätid. Need on kodanliku kasvatusega kõverdatud, viltu kasvanud inimesed. On veel naisi, kes abituna otsekui haprad humala väädid peavad toetuma tugevale tammele — mehele — ja ilma selleta uues ühiskonnas kuidagi toime ei tule.

Kodanliku aja kasvatus ja mentaliteet on paljudelt meie naistelt võtnud väärtuslikema: töörõõmu, uhkuse oma kätetöö üle, mõnusa iseseisvustunde. Ja need naised ei tea, et töörõõm on suurim ja rahuldust pakkuvaim rõõm. Ja

nüüd need naised, kes vanasti magasid lõunatundideni, kelle päev algas alles õhtupoolikul kohvikus, need tööd ja pingutust pelgavad naised ei leia nüüd endale samuti kohta, nagu ei leidnud need töö- ja õppehimulised noored naised kord vana, kodanliku korra ajal. Viimased olid aga terved, tööja võitlusvalmid, praeguse poole ihkajad. Esimesed on aga naised, nagu nad olla ei tohi, kasutud, kaeblevad olendid, kes jäävad töö- ja võitlusteel edasitõttavale nõukogude naisele ainult takistusena ette.

Muidugi, karm aeg kasvatab ümber, häda õpetab ja elu koolitab. Ja siinkohal on tublil nõukogude naisel, sellel, kes nii-öelda tööl ja saatusel sarvist kinni hakkab, paljugi ära teha. Paremiku neist Äba-Tädidest kasvatame ümber, mõni võib hoiatavaks eeskujuks jääda, näiteks, milline oli kodanliku korra aegne naine ja milline nõukogude naine iialgi ei ole ega olla ei taha.

Tartu Ülikoolis töötavatest naistest

Üldbioloogia professori seltsimees Teissi kõnest

Tartu Ülikoolis töötab rida naisi, kes on omal ajal võidelnud naiste õiguste eest. Meid on sageli valesti mõistetud ja omistatud sihte, mida meil pole olnud. Meie üldiseks sooviks oli saavutada õigust, et naised, kel oli tõsisemaid huvisid mõne tegevuse vastu, kel oli annet ja oskust, võiksid vabalt võistelda meestega ja tubliduse korral saavutada töövõimalusi. Kodanlikus Eestis olid paljud tööalad kättesaamatud naistele, näiteks kohtuala. Kõrgem ametnik, kellest olenes kohtadele määramine, rääkis nii: Nii kaua kui mina püsin kohal, ükski naine ei pääse kohtus kohale, ja nii ta oli. Ei tahetud kinnitada naisi koolijuhatajateks isegi mitte tütarlaste majapidamise koolidesse, samuti oli vähe naisarste jne. See on minevik.

Töövõimalused on nüüd avardunud ja võib-olla huvitavad teid lühikesed statistilised andmed naiste kohta, kes tegelevad Tartu Ülikoolis õpetamisega ja ühes sellega võtavad osa loovast teaduslikust tööst. Naisassistente on olnud meie ülikoolis ka varem. Kuid vastutavamatel kohtadel naisi ei olnud. Oli ainult üks naisprofessor. Praegu on 39-st kateedri

juhatajast 5 naist, 6-st kateedri professorist 1 naine, 48-st dotsendist on 2 naist, 21-st vanem-õpetajast on 9 naist, 6-st õpetajast on 3 naist ja 77-st assistendist 38 naist. Nende töötulemustest on veel varajane rääkida, aga kuna paljud naised on alles nüüd sattunud vastutusrikastele kohtadele või uutele tööaladele, siis pöördun nende poole üleskutsega: püüdkem asendada hoolsusega, tähelepanuga ja huviga oma töö vastu seda, mis meil puudub kogemustelt, et võtta võimalikult intensiivselt osa meie materiaalse ja vaimse kultuuri taastamisest!

Meie ei taha maha jääda teiste Nõukogude linnade naistest

Sindi tekstiilvabriku töölise sm. Ruusaaugu sõnavõtust

Sindi vabriku naistöölised on püsivalt ja kaljukindlalt võidelnud töödistsipliini rikkumise vastu ja teadliku range sotsialistliku töödistsipliini eest seltsimehelike kohtute kaudu. Me teame, et praegu on sõjaaeg, on raske aeg ja on tarvis seda, et meil ei oleks logelejaid, et meie töötajad täidaksid väsimatult oma ülesandeid. Sellest sõltub kiire võit saksa fašismi üle ja meie kodumaa rahvamajanduse kiire ülesehitamine. Praegu, kus Sindi vabriku meestöölised löövad vaenlast rindel, asendame meie, naistöölised, neid vabrikus. Meie ei taha maha jääda Uurali, Moskva, Leningradi ja Kiievi naistest. Tahame koos nendega sammuda kuni lõpliku võidu saavutamiseni ja peale selle ehitada meie sotsialistliku kodumaa veelgi jõukamaks ja õnnelikumaks kui ta oli kunagi varem.

Töötada kõigest jõust

Tahkuranna uusmaasaaja sm. Koorti sõnavõtust

Kui ma reevakueerusin Nõukogude Liidust jaanuarikuus 1945. aastal tagasi oma kodukohta, leidsin oma kodu asemel tuhahunniku. Valla täitevkomitee oli vastutulelik ja hoolitses minu eest, andes mulle maja ja peavarju, kus praegu võin elada. Minu poeg ja mees langesid meie suure sotsialistliku kodumaa eest, tema õnne ja vabaduse eest. Minu

vanem poeg mõrvati 1941. aastal okupantide poolt. Mul on väga valus ja raske sellest rääkida, siiski olen uhke nende peale, sest nad langesid kogu töörahva ja kõrge eesmärgi eest. Mul on veel noorem — 11-aastane poeg. Ta on praegu pioneer ja mõne aasta pärast kommunistlik noor. Ma loodan, ta sammub edasi oma venna ja isa jälgedes. Ka mina ise püüan olla igati kasulik sotsialistlikule kodumaale ja kommunistlikule parteile ja püüan, kus võin, töötada kõigest jõust.

Nõukogude rahvas võidab kõik raskused

Narva Kreenholmi vabriku
töölise sm. Grafova sõnavõtt

Seltsimehed, naiste kongressi saadikud!

Kui mitte kõik, siis paljud teist teavad, mida endast kujutas Narva Kreenholm 1940.—1941. a. Nõukogude valitsus pööras suurt tähelepanu tööstuse arendamisele ja see andis end tunda eriti meie vabrikus.

1940. a. suvel oli meil töölisi ligi 2000 ja 11 kuu jooksul, Nõukogude valitsuse ajal, kasvas tööliste arv üle 7000 inimese. Me sammusime uuele elule. Verised saksa fašistid ei võinud seda näha ja tõid meie kodumaale hävitust ja surma.

Saksa röövvallutajad tahtsid hävitada Narva ja sellega ühes ka Kreenholmi, nad purustasid teda, kuid Kreenholm ei hävine. Kui juuli lõpul 1944. aastal meie võimas Punaarmee vabastas Narva saksa röövvallutajatest, oli Narva surnud. Ainult rusuhunnikud ja varemed. 37 tuhandest inimesest oli Narvas ainult kaks vanakest. Kõik teised olid laiali pillatud ja tuhanded neist surmatud. Ühes nõukogude võimuga algas Narvas ja ka meie Kreenholmis uus elu.

Ketrajad, kudujad ja teised oskustöölised, Nõukogude Kreenholmi patrioodid tulid ja tulevad uut elu looma.

Tööliste hulgas on suur hulk naisi. Ühes meestöölistega nad töötavad kõigil töödel vabriku taastamisel.

Meie ei karda raskusi, me võidame raskused ja loome uue helge elu.

Meie ees on suur ülesanne — juuli lõpul käima lasta üks osa vabrikust.

Meie, Kreenholmi töölised, anname kõik oma jõu selleks, et seda ülesannet täita.

Bolševike partei ja seltsimees Stalini juhtimisel nõukogude töörahvas võidab kõik raskused.

„Kes püüab kõigest väest, saab üle igast mäest"

Tekstiilkäitise „Juuni Võit" stahhaanovlase sm. Brocki kõnest

Meie lööktöölised on andnud oma parima, rakendades kogu oma energia, oskuse ja armastuse töösse just sellepärast, et nad tunnevad ja teavad, miks nad töötavad ja kellele nad töötavad. Nende elu sisuks on töö, mis aitab tuua võitu Punaarmeele ja luua õnnelik tulevik NSVL rahvastele.

Kui olla lööktööline, siis on vähe, et sa ise oskad hästi töötada ja tööviljakust tõsta. Sinul lasub suurem ülesanne: õpetada ja osata edasi anda oma töövõtteid mahajäänuile. Olla lööktööline, see on olla aktivist. Sama ind, sama teadlikkus, mis sind su töös tiivustab, on tarvis edasi anda teistele, et päevast päeva tiheneksid lööktööliste ja stahhaanovlaste read. Meist enestest oleneb meie tulevik.

Nõukogude Eesti naine on nagu üksikult väljal kasvanud puu, kes maast-madalast on oma juured sügavale maasse kinnitanud, et ükski mure ega viletsus ei saaks teda painutada ega hävitada. Nõukogude Eesti töötav naine on tagasihoidlik, kinnine, kes ei tee palju sõnu, ei kiitle oma töösaavutustega, temale on töötoodangu tõstmine auasi. Kuid meie käitises on vähe pööratud tähelepanu töötajate naiste tervist kahjustavale olukorrale, näit. juba üle kolme nädala on käitise ruumid kütmata transpordi puudusel. Ometi on mitu kuud käitise auto remondis, kuid valmis ta ei saa. Nähtavasti ei oska juhtiv kaader aru saada sellest, et transport on praegu käitise hing, ilma milleta ei saa meie varustada töötajaid ega käitist ennast. Viga seisab ainult selles, et käitise administratsioon ei oska või ei taha hoolitseda käitise parema olukorra eest. On olemas üks hea ja õpetlik vanasõna: „Kes püüab kõigest väest, saab üle igast mäest." Oleks väga hea ka see, kui meie käitise juhtkond endale selle lause juhtmõtteks võtaks ning selle järgi talitaks.

Tasume võideldes langenute eest

Põlva Maatööliste Ametiühingu voliniku sm. Hilda Sinioru sõnavõtust

Me töötame hea meelega oma vallas. Kui me okupatsiooni ajal töötasime selleks, et rutem saaks vabaks meie väike Eesti, siis nüüd töötame selleks, et rutem saaks üles ehitatud meie riik ja meie tööstused. Need raskused ja piinad, mida kannatasid eestlased saksa roimarite ajal, polnud kerged. Kui seisame roimarite ohvriks langenud seltsimeeste haudade juures, siis tuleb alles viha, niisugune viha, mis murraks läbi ka kõige raskematest ülesannetest.

Olin evakueeritud Nõukogude Liidu tagalasse. 1943. a. saatsin oma poja parašütistina Eestisse. Sakslaste käsilased aga said tema asukohast teada, vangistasid ta ja andsid saksa roimarite kätte. Need roimarid tapsid minu poja. Minul on väga valus teile rääkida oma poja kurvast saatusest. Kuid olen siiski uhke oma pojale.

Minu mees teenib 1941. aastast saadik Punaarmees. Ise töötan Põlva vallas põllutöölisena. Tahan töötada hästi ja loodan, et see on meie kõikide ühine tahe. Tasume kätte nende eest, kes meie kõikide eest võideldes on langenud.

Rõõmuga ületada kõik raskused!

Punaarmeelaste ema ja partisanide üksuse liikme seltsimees Grossi sõnavõtust

Seltsimehed, on möödunud kolm rasket aastat. Möödunud aastad on teinud meid välimuselt vanaks. On tekkinud palju kortse ja hõbeniite. Olen kindel, et meie kõik, kes me siin oleme, oleme okupatsiooni ajal igatsusega oodanud, millal lõpeb see jube orjaöö ja tuleb hommik, mil paistab päike meie jaoks. Ja see aeg tuligi, tuli ühes Punaarmeega, tuli ühes poegadega!

Seltsimehed, ma ei oska teile sõnadega ütelda, kui uhke ja õnnelik olin, kui ma teada sain, et ka minu pojad olid võidelnud esimestes ridades. Ka mina ei teinud oma poegadele häbi. Alalise hädaohu peale vaatamata võitlesin Lõuna-Ees-

tis partisanide ridades. Mul on üksainus siht ja mõte — aidata Punaarmeed. Nüüd, seltsimehed, kuigi on vabastatud meie kodumaa ja metsaline on aetud kuristiku äärele, ei ole siiski võitlus lõppenud! Sellepärast, seltsimehed, meie ei tohi nuriseda, kui meie peale pannakse kohustusi, mis meile paistavad rasketena. Ei maksa panna käsi kokku ja oodata sõja lõppu! Metsaline hävitas kõik, kust ta läbi läks, ja seda on vaja üles ehitada! Tuleb ületada kõik raskused. Kuid meie, nõukogude naised, ei karda raskusi. Kogunesime siia kongressile kui üks pere ja saame siit uut jõudu ja uut energiat. Kui lahkume siit igaüks oma kodunurka, siis hakkame tööle uue energiaga ja tõmbame ka teised kaasa.

Ja kui meie pojad, mehed ja vennad Punaarmee ridades teavad, et meie tagalas ületame rõõmuga kõik raskused, siis ka nemad võitlevad rõõmu ja heameelega.

Rõõmuga olen saatnud oma pojad Berliini poole võitlema. Ja kui võib-olla nemad ei tulegi enam tagasi, siis ma tean, et nad langesid sangaritena võideldes õiguse eest.

Julge ja aktiivse tööga parandame kõik sõjahaavad

Harjumaa täitevkomitee esimehe sm. Sommerlingi lõppsõnast

Meie tänapäeva ülesanded nõuavad meilt kõigilt väga palju jõudu ja pingutust, kuid e r i l i s i pingutusi nõuab meilt põllumajanduslik ala.

Kolm ja pool aastat laastavat sõda on meie põllumajanduse tunduvalt tagasi viinud. On vähenenud veo- kui ka inimtööjõud. Meie kevadkülv jääb peamiselt naiste ja noorte hooleks ja meie ülesanne on eelseisev kevadkülv p a r e m i n i l ä b i v i i a kui seda kunagi varem on tehtud. Paremini sellepärast, et just meie oleme vastutavad Punaarmee löögivõimsuse eest, meie oleme vastutavad sõja kiirema lõpu eest. Ei saa meie isad, pojad ja vennad Punaarmees anda võimsat hoopi, kui meie ei varusta neid toiduainetega, ei saa linna vabrikutööline valmistada sõjavarustust, kui meie ei varusta teda põllusaadustega. Siit näeme, et meist, põllutöölistest, oleneb palju — oleneb kõik. Et oma kõrget ülesannet täita, peame eelkõige välja selgitama olemasoleva

põllumajandusliku inventari ja seda õigeaegselt remontima, peame välja selgitama seemnete tagavarad, need õiglaselt jagama ja ette valmistama külviks. Peame veo- ja ka tööjõud vajadustele vastavalt jaotama, peame üksteist vastastikku abistama, peame kõik ettevalmistustööd lõpetama, et kevade tulekul ei oleks ühtegi takistust ei künniks ega külviks. Meie auasjaks on seda omal initsiatiivil läbi viia.

Lenin ütleb: *mitte keegi ei võida maid ja rahvaid, kus töölised ja talupojad on oma riigiperemehed.* Sellepärast on Nõukogude Liit *võitmatu*, sest seal valitseb maa õige peremees, kõigi varade looja on ka nende valitseja. Meie töötaval rahval, kes alles hiljuti omad õigused kätte sai, jääb oma kogemusrikkamailt vennasrahvastelt väga palju õppida. See olgu kõigile delegaatidele juhiseks.

Seltsimees Stalin ütles ühel tööstus-koosolekul, et kui tahate, et sotsialistlik kodumaa oleks vaba ja sõltumatu, siis peate kiiresti likvideerima igasuguse mahajäämise ja bolševistliku tempoga arendama sotsialistliku majanduse ülesehitamist. Teist teed ei ole.

Nõukogude tööstus täitis ülesande, mis peegeldub Punaarmee löögivõimsuses. See lihtne ja selge ütlus olgu ka meile eeskujuks. Õpime nõukogude naiste ja noorte tööst, kes sangarlikult oma õlgadel kannavad peamisi töö raskusi nii vabrikus kui ka kolhoosides ja sovhoosides.

Ka meie eesti naiste hulgast on kerkinud tugevaid kujusid, nagu näiteks Alide Tihane, Vaike Kallaste, kuid need on üksikud majakad. Loova töö juhtimise juures leiame veel liiga vähe naisi — ollakse veel liiga arad. Sellest argusest tuleb üle saada, sest ärgem unustagem, et igasugune kõhklemine, eriti sõjaolukorras, võib saatuslikuks saada.

Ainult julge ja aktiivse tööga parandame haavad, mis on löönud meie kodumaale saksa fašistlik metsloom. Selleks kõik julgelt käed külge! Meie võidame!

Eesti NSV esimese naiste kongressi läkitus kõigile Nõukogude Eesti naistele

Nõukogude Eesti naised!

Sajandite jooksul pidid eesti naised olema kõige kurnatavamaks ja kannatavamaks ühiskonna osaks. Parunite päevil pidid nad mõisapõllul tegema ränka orjatööd, nõrkedes kupja kepilöökide all, „esimese öö õigus" alandas, häbistas ja teotas neid.

Üheõigusetus ja aineline puudus, kindlusetus enese ja oma laste homse päeva ees, ränk töökoorem ja madal töötasu, alatine piinav töölt vallandamise oht, sagedane töötaolek, poliitiline väljalülitatus ja kultuuriline kiratsemine — see oli meie naiste saatus kodanlikus Eestis.

Eesti töötavate naiste hulgas leidus aga palju neid, kelle revolutsiooniline vaim viis neid võitlema kogu töölisklassi eest, seega ka kannatavate eesti naiste eest. Juba 1905. a. revolutsiooni päevil ja hiljem kõigil klassisõja rindeil võitles eesti naine kõrvuti eesti mehega.

Pikki aastaid tuli vaevelda kodanlikes türmides paljudel eesti töörahva parimail tütreil. Oma üllaste ja õiglaste taotluste eest istusid üle 14 aasta poliitiliste vangidena seltsimehed Olga Lauristin, Juliana Telman, Elfriede Morgenson jt.

Nõukogude võimu kehtimapanek 1940. a. tõi põhjaliku murrangu eesti naise ellu. Vabastatuna sajandite-pikkusest survest, ärkas eesti naine, kasvades ja kujunedes teadlikuks ja aktiivseks nõukogude ühiskonna liikmeks, sotsialistliku ühiskonna ehitajaks.

Nõukogude Eesti naised omandasid kõik Stalinliku Konstitutsiooni õigused ja vabadused. Naine tunnistati võrdõiguslikuks mehega. Naisele avanes pääs ka neile kutsealadele,

kus kapitalistliku korra ajal töötasid ainult mehed. Naiste töötasu võrrutati mehe töötasuga. Töötavate emade ja laste heaolu eest hoolitseti, loodi tihe lasteaedade ja lastesõimede võrk, lasterikkaid perekondi abistati ainelise toetusega.

Eesti naised, alustades uut õnnelikku nõukogude elu, olid teadlikud oma kohustustest. Naised käitistes õppisid hoolega töötehnikat ja uusi erialasid. Naised õppisid lukkseppadeks, freesijateks jne. Vabrikutes ja käitistes sammusid naised sotsialistliku võistluse ja lööktöö esiridades. Kreenholmi naistööline Zverkova töötas üheksal teljel, naistöölised Sildam ja Voolmäe 2000 värtnal.

Naisi edutati juhtivatele kohtadele ühiskondlikes organisatsioonides, rahvakomissariaatides, käitistes ja ettevõtetes. NSV Liidu Ülemnõukogusse valiti viis naist: seltsimehed Olga Lauristin, Juliana Telman, Alice Haberman, Elfriede Piip ja Meeta Luhakõiv.

Naised-uusmaasaajad ehitasid agaralt uut kodu. Koos kogu Eesti rahvaga oli haaranud eesti naisi suure ülesehitustöö vaimustus.

Ja otse keset ülesehitavat tööd tungis fašistlik Saksamaa reetlikult kallale Nõukogude Liidule. Koos teiste Nõukogude Liidu rahvastega haaras eesti rahvas, ka eesti naine, relvad, et kaitsta oma vabadust ja kodumaad. Kõrvuti oma meeste ja vendadega võitlesid hävituspataljonides ka eesti naised, kellest oma ennastsalgava tegutsemisega on tuttavaimaks kujuks seltsimees Liisi Angelius jt.

Hambuni relvastatud vaenlase jõud ületasid tookord meie veel koondamata sõjajõude, ja vaenlane okupeeris Nõukogude Eesti.

Raske ja piinarikas oli okupatsiooniaeg eesti naistele, keda taas suruti alandatavate ossa. Okupandid pidasid eesti naist vaid ühes suhtes samaväärseks mehega: ka naisi mõrvati kohtuta ja julmalt. Nii pidid paljud naised samuti kui mehedki jätma oma elu nõukoguliku meelsuse eest. Eesti rahvale ustavaks jäänud tütreid areteeriti, tapeti ja küüditati sakslaste poolt kildkonna müüdavate „kohaliku omavalitsuse" esindajate kaasabil. Vangistati ja tapeti nõukogude korra ajal Eesti Lina- ja Villatrusti direktoriks edutatud Johanna Vebermann. Õpetaja Marie Liiv areteeriti Pärnus 1941. a. sügisel ja mõrvati sakslaste poolt selle eest, et

tema tütar oli Tallinnas lastesõimes töötanud. Viljandis tapeti Tänassilma valla täitevkomitees arveametnikuna teeninud Marie Laasi. Else Vist, õmbleja Karksi-Nuia alevikust, vangistati ja mõrvati kui kommunist. Pärnus hukati pärast pikka vangistust ja piinamisi EK(b)P Pärnumaa komitees töötanud Salme Eramaa. Tallinnas mõrvati šokolaadivabriku „Kawe" direktor Ellen Marvits. Ja selliseid hitlerlaste metsikuste ohvreid on palju.

Kolme okupatsiooniaasta kestel kisti eesti naiselt palju ära: arvukad naised jäid elust ilma, paljud vabadusest ja tervisest, õige paljud pidid oma mehed, pojad ja vennad andma, emadelt kisti nende tütred tööteenistusse Saksamaale, tütardelt nende au ja elutahe. Lesknaistelt võeti lennuväe-abiteenistusse nende poegi, keda nad kahe töökäega ja tuhande raskuse kiuste üles kasvatanud ja kes sakslaste poolt kodulinna külje all Tallinnas mõrvati.

Hulgana saadeti sunniviisiliselt ja meelitati pettusega eesti naisi ja tütarlapsi Saksamaale töölaagreisse, kus neid ootasid ränk töö, vilets toit ja julm kohtlemine. Paljud neist pöördusid koju tagasi füüsiliselt ja hingeliselt ruineeritult, enamik aga vaevleb veel praegugi raskes orjuses või on sellesse juba surnud.

Nõukogude tagalas ilmnes eesti naise õige, terve tuum, seal koorus kodanlikus maailmas vaid oletsenud naisest välja elav ja tarmukas töötaja. See on nõukogude naiste visa vaim, mis aitas kaasa, et varem hellitatud peretütrest kasvas Nõukogude tagalas vapper vedurijuht. Pelglik koolitüdruk läks julgelt rindele ja kannab praegugi veel sinelit ja ordenit rinnal. Linnakividel kasvanud naine siirdus kolhoosipõllule ja asus kahe hakkaja käega harjumatust tööst kinni. Loomupärane taibukus koos nõukogude naisele omase visaduse, püüdlikkuse ja tööarmastusega, need aitasid teda. Varem füüsilise tööga harjumata noor naine haaras kangi rindele sõitnud seltsimehe asemel. Nii sai endisest trammikonduktorist Selma Kruusteest tehasest evakueeritavate masinate mahalaadija. Laadimistööd lõppenud, asus ta sama vabriku tisleritöökotta õppima ja sooritas lõppeksami preemiaga.

1941. a. lõpul asuti Nõukogude Liidu tagalas eesti rahvuslike väeosade loomisele. Ka paljud eesti naised astusid vaba-

tahtlikult rahvuslike väeosade ridadesse, et lüüa vaenlast õlg õla kõrval oma meeste, vendade ja poegadega. Nii astus Marie Laast koos tütre ja kahe pojaga võitlejate ridadesse. Ennastsalgavamaid ja kohusetundlikumaid naisi sm. Lepa väeosas, med.-teenistuse n.-ltn. Eugenie Raudsepp teenib Eesti Rahvuskorpuses koos oma poja ja tütrega.

Paljud neist tublidest naisvõitlejatest on teeninud oma vaprusega Nõukogude kodumaa kõrge tunnustuse, on autasustatud ordenite ja medalitega.

Vanem õde Pelovas, õed Kullmann ja Sipria, san.-instruktor Ülenurm, sanitar Morgenson on need hellad ja emalikud hoolitsejad, keda haiged ja haavatud võitlejad meenutavad tänulikkuse ja soojusega. Nad on autasustatud ordenite ja medalitega.

San.-instruktor Elviine Schogel käis ainsa lahingu kestel üle 30 korra eesliinil haavatuid sidumas ja neid tagalasse toomas ja tema teeneid hinnati Punatähe ordeniga.

Need on üksikud näited paljudest tublidest eesti rahvuslike väeosade ridades võidelnud ja veelgi võitlevaist naistest, kes on näidanud oma valmisolekut ka elu ohverdamisel sotsialistliku kodumaa eest.

Saksa okupatsiooni esimestest päevadest peale ilmusid Eesti metsadesse Nõukogude partisanid. Nende arv kasvas järjest eesti meeste ja naiste arvel, kes ei alistunud röövvallutajate ikkele. Eesti vaprate naispartisanidena on tuntud seltsimehed Paula Jõgi, Leida Rausk jt.

Eesti naine kaitses oma kodu ja karja, tube ja tütreid saksa okupantide saagiahnete sõrmede eest. Oma poegadele aga rääkis see eesti ema võimsast jõust, mis meid võib päästa ja päästiski. Eesti naine hajutas oma kindla kõne ja selge sõnaga nii mõnegi okupantide võltspropaganda pimestava jutupilve. Ei heidutanud eesti naist avalikult väljakuulutatud surmaotsused ja nende täideviimised naiste puhul, keda oli tabatud Nõukogude võitlejate abistamisel. Eesti naine hiilis saksa surma trotsides metsadesse ja laantesse, et toimetada toitu ja teateid seal peituvaile Nõukogude partisanidele. Eesti naisel jätkus julgust varjata oma katuse all haavatud hävituspataljonimehi ja tagaotsitavaid aktiviste, jätkus leiba ja lohutavaid sõnu nõukogude sõjavangile, kuigi teda selle eest ootas range karistus.

Kus häda kõige suurem, seal abi kõige lähem, ütleb eesti vanasõna. Nii saabus meile ka päästev Punaarmee hetkel, mil eesti naiste kolm aastat käidud kannatustee oli kõige raskem: neid kihutati röövivate ja raevutsevate okupantide poolt välja oma kodudest. Eesti naisi aeti piki maanteid ja üle põldude ja nende süda valutas sõtkutud vilja nähes. Sageli käe otsas vaid kompsuke, süles väike laps, käe kõrval teine, pisut suurem — nii nähti neid. Silmad kibedad põlevate kodude suitsust, aga halisemata, hambad risti ja käed rusikas, nii astusid õiged eesti naised üle oma vappuva, ägava sünnimaa. Õiged eesti naised ei rutanud sadamate suunas, et nende kaudu maha jätta oma sünnimaad, sest õige eesti naisega käis kaasas lootus: küllap ta saabub peatselt, see päästev Punaarmee. Ja ta saabuski.

Möödunud aasta sügis tõi vabaduse ja rõõmu paljukannatanud eesti rahvale. Vapper Punaarmee ja tema koosseisus võitlev Eesti Rahvuskorpus vabastasid igaveseks Eesti pinna saksa vägivallatsejaist. Taas kehtib Eestis nõukogude võim ja koos temaga saabus ka eesti naisele jällegi vabadus ning õigus õnnelikule tulevikule.

Võrdõiguslikuna mehe kõrval ehitab Nõukogude Eesti naine kiiresti üles Eesti rahvamajandust ja kultuurielu. Jälle töötavad meie tehased ja vabrikud, tegutsevad laastatud kultuuriasutused, on avatud kõrgemad õppeasutused ja koolid. Taas rakendub eesti naine loovasse tööprotsessi. Naised ületavad pidevalt norme käitistes ja tehastes tööpinkide taga. „Punase Koidu" poolija Anna Pismennõi ületab norme kuni 235% päevas ja „Marati" poolija Alviine Leetmäe kuni 329,6%. Tallinna Vineeri- ja Mööblivabriku tööline Marie Levkoi, vaatamata oma 62-le eluaastale, täidab hoolsalt ja kohusetruult kõiki temale pandud kohustusi. „Kawe" kompveki- ja šokolaaditööstuse masinapakkija Adele Niiponen töötab kahel masinal.

Metsatöödel ja põllutöödel näitavad naised head eeskuju. Iisaku metskonnas ületab pidevalt raienorme Leonore Tamm. Juurdelõikesaaja Milia Viibur ehitab taas üles kodu, mille purustasid sakslased; innukalt valmistub ta kevadkülviks. Mahu valla masina-hobulaenutuspunkti juhataja Alide Tigane töötab nii, et temalt tuleb õppida meestelgi.

Naised juhivad asutusi ja ettevõtteid ja võtavad aktiivselt

osa riigi poliitilisest elust. Sotsiaalkindlustuse Rahvakomissariaati juhib rahvakomissarina sm. Olga Lauristin. Sm. Juliana Telman töötab Ametiühingute Kesknõukogu abiesimehena ja kudumistööstuse „Marati" direktoriks on sm. Allo. Tallinna Vineeri- ja Mööblivabriku parteiorganisaatorina töötab Erna Karu ja EK(b)P Läänemaa komitee instruktorina on rakendanud kogu oma energia Ida Lepp. Kaagjärve valla kommunistlike noorte organisaator, noor tütarlaps sm. Pant, on ühtlasi ka kohaliku põllumajanduskomisjoni esimeheks. Eesti naine ehitab üles vaba, õnnelikku, töörõõmsat elu endale ja oma lastele. Teda kui ema ümbriteb jälle nõukogulik hoolitsus ja lugupidamine. 26 eesti ema on juba pälvinud „emakangelase" kõrge nimetuse. NSVL Ülemnõukogu Presiidium on andnud „ema-kangelase" nimetuse Julia Vahtrale, Maria Veitmale, Elisabet Kasele jt.

Eesti naiste esimene kongress on kokku tulnud ajal, kus kangelaslik Punaarmee seltsimees Stalini juhtimisel vahetult fašistliku Saksamaa pinnal annab otsustavaid lööke surmavaakuvale hitlerlikule Saksamaale. Ei ole enam kaugel päev, kus hävitatakse lõplikult ning igaveseks fašistlik pruun katk. Selle ajaloolise ülesande kiiremaks täitmiseks on vaja kogu Nõukogude rahva kõigi jõudude maksimaalset pingutust.

Kongress kutsub üles kõiki eesti naisi veel tihedamini koonduma bolševike partei ja nõukogude võimu ümber ning andma kogu oma jõu Punaarmee igakülgseks abistamiseks ja Nõukogude Eesti ülesehitamiseks.

Käitistes, tehastes ja töökodades töötavad naised!

Töötage veel paremini, kiiremini ja produktiivsemalt kui seni. Tõstke pidevalt oma tööoskust. Oskuslikult rakendada tootmistehnikat on sama, mis oskuslikult käsitseda relva.

Hoidke eeskujulikult töödistsipliini ja õppige kasutama ratsionaalselt aega, sest iga õigesti kasutatud minut lähendab võitu! Õppige alasid, kus seni töötasid ainult mehed, et vajaduse korral asendada mehi. Ükski tööpink, ükski masin ei tohi lakata töötamast meestööjõu puudusel! Iga käitises tehases, vabrikus töötava naise püüdeks olgu töötada paremini kui tema naaber, saavutada paremaid tagajärgi.

Õppige tundma õhu- ja gaasikaitset, sanitaarala, sidet! Pidage meeles, et mida lähemal on võit, seda suurem peab olema meie valvsus, sest vaenlane on alatu ega kohku millestki tagasi.

Naised käitistest ja vabrikutest, kelle käte all veerevad võllid ja vurisevad värtnad, keerlevad poolid ja kasvavad pikemaks kangad, pidage meeles, et iga väikseimgi töövõit kiirendab suure lõpliku võidu lähenemist!

Raudteel töötavad naised, teadke, et iga ratta ring viib meid võidule ja rahule lähemale, ja tehke omalt poolt kõik, et rattad veereksid laitmatult.

Naised side ja transpordi alalt, ärilettide tagant ja ladudest, trükikodadest ja pesumajadest, ehitustöödelt ja õmblustöökodadest! Iga teie kätepaar püüdku töötada kiiremini, paremini, tulusamalt ja tulemusrikkamalt!

Maanaised!

Taotelge väsimatult seda, et ainuski põllulapike meie kodumaal ei jääks käesoleval kevadel üles harimata ja täis külvamata. Ületage kõik raskused, mis võivad tekkida tööja veojõu alal. Selleks õppige käsitsema, remontima ja korrastama põllutöömasinaid ja põllutööriistu. Asendage kõikjal puuduvaid mehi ja võtke omaks juhtmõte: polegi tööd, millega nõukogude naine toime ei tuleks! Aidake maareformi kiiresti ja täiesti lõpule viia!

Hoolitsege karjamajanduse tõusu ja arenemise eest. Tõstke kariloomade, sigade, lammaste ja kodulindude arvu ja produktiivsust. Kasvatage üles iga tall, põrsas, vasikas ja varss teadmises, et aitate sellega nii tähtsa ala, nagu on seda karjamajandus, taas elujõuliseks muutmist. Võtke innukalt osa metsatöödest, sest selleks, et vabastada töö- ja veojõudu kevadisteks põllutöödeks ning anda hobustele vajalikku puhkust kevadkülvi eel, on vaja enne tähtaega täita metsa raie- ja väljaveoplaan.

Võtke aktiivselt osa küla poliitilisest ja seltskondlikust elust ja abistage võitlust sakslaste käsilaste, kodanlike natsionalistide vastu, paljastage neid kõikjal ja andke vastulööke nende kahjulikule tegevusele.

Teie, uusmaasaajate naised, näidake tööga, et teile antud põllupind on usaldatud õigetesse kätesse. Kõiki raskusi ületades ja kodanlike natsionalistide kulaklikke kuulujutte hajutades teostage kündi, külvi ja lõikust, et tulevasest lõikusest toituks Punaarmee ja kogu meie maa.

Eesti talunaisele omase visaduse ja töökusega taotlege eesmärki: iga täiskülvatud hektaar, iga üleskasvatatud veis, iga riigile õigeaegselt tasutud normivilja kilogramm on tabav hoop vaenlasele!

Tervishoiu alal töötavad naised!

Parandage tõhusalt ambulatooriumide, haiglate ja apteekide tööd. Hoolitsege igakülgselt meie töötajate tervisliku seisukorra eest, looge kindel alus ENSV töötajate tervishoiule. Saksa okupandid laastasid meie rahva tervise ja lõid kõik eeldused nakkushaiguste tekkimiseks ja levimiseks. Võidelge otsustavalt kõigi okupatsiooniaja jälgede kaotamiseks. Pühendage erilist tähelepanu rasedatele ja imetajatele emadele. Võidelge meie laste tervise eest! Hoolitsege meie lastesõimede korrashoiu eest, muutke nad tõsisteks kodudeks lastele. Olge emalikeks hoolitsejaiks imikuile!

Hariduspõllul töötavad naised!

Kasvatage meie noorsugu Nõukogude patriotismi vaimus. Juurige välja noorsoo hulgast kõik fašismi ja kodanliku natsionalismi kahjulikud mõjud. Õpetage noori armastama oma sotsialistlikku kodumaad ja kõrgelt hindama Nõukogude valitsuse ja bolševike partei suuri teeneid meie maa ja rahva hüvanguks. Kasvatage meie riigi tulevasi kodanikke lugu pidama ja hindama Nõukogude Liidu teiste vabariikide rahvaid ja nende töösaavutusi ning kultuuri. Süvendage noortes ajaloolist sõprust meie vanema venna, vene rahva vastu. Sisendage meie lastesse leppimatut viha eesti rahva põliste vaenlaste, saksa okupantide vastu, õpetage neid vihkama sotsialismimaa vaenlasi. Õpetage meie tütarlapsi kõrgelt hindama neid väärtusi, mida nõukogude kord annab meie naistele. Pühendage erilist tähelepanu lasteaedadele,

ümbritsege meie mudilasi soojuse ja südamlikkusega, kasvatage neis juba varakult armastust Nõukogude kodumaa vastu.

Nõukogude asutustes töötavad naised!

Õppige bolševistlikku tööstiili. Süvenege oma töösse, kasvatage endas konkreetsust, hoolsust ja ranget asjalikkust. Võidelge oma asutuse täpse ning korraliku töö eest! Suhtuge tähelepanuga töötajate nõudmistesse ja vajadustesse. Võidelge bürokratismi vastu! Olge eeskujuks oma töödistsipliini ja täpsusega. Pidage rangelt riiklikke saladusi. Võidelge Nõukogude aparaadi puhtuse eest. Laiendage pidevalt ja hoolsa õppimisega oma ideelis-teoreetilist silmaringi. Tõendage oma eduka tööga, oma saavutustega, et Nõukogude Eesti naine väärib võrdset õigust mehega!

Teie, eesti emad!

Kasvatage lapsi maast-madalast kõigi Nõukogude rahvaste sõpruse ja sallivuse vaimus, vabaduse- ja tööarmastuse vaimus, armastuse vaimus oma sotsialistliku kodumaa vastu. Teie kätesse on usaldatud tulevase Nõukogude kodanikkonna esimesed sammud, nii kõndima õppimisel kui ka ühiskondlikul teel. Eesti emad, olge ausad ja selgesuunalised nõukogulikud kasvatajad!

Kallid seltsimehed!

Eesti naise ees seisab suur ning õilis ülesanne rakendada maksimaalselt oma jõud Nõukogude Eesti tööstuse, transpordi, põllumajanduse ja kultuuri taastamiseks. Ükski töövõimeline naine ei tohi jääda pealtvaatajaks selles suures töös!

Võitudega töörindel abistame oma mehi, poegi, vendi lahingurindel võidu saavutamiseks, kiirendame nende tagasipöördumist oma kodudesse. Põldude viljakuse tõstmisega ja kariloomade arvu suurendamisega tõhustame abi meie kuulsusrikkale Punaarmeele tema ajaloolise ülesande täitmisel,

fašismi lõplikul purustamisel. Nõukogude riigiaparaadi täpse tööga tagame valitsuse ja partei otsuste ellurakendamise, kindlustame Nõukogude Eesti rahvamajanduse ja kultuuri eduka ülesehitamise.

Eesti esimene naiste kongress kutsub üles kõiki Eesti naisi andma kõik oma jõu ja oskuse meie Nõukogude kodumaa hüvanguks.

Elagu Eesti töötavad naised!

Elagu Nõukogude rahvaste vennalik sõprus!

Elagu vaba eesti rahvas!

Elagu meie vabastaja vapper Punaarmee ja Sõjalaevastik!

Elagu Lenini ja Stalini partei!

Elagu meie suur juht, sõber ning õpetaja seltsimees Stalin!

SISUKORD

Lk.

Eessõna 5

Eesti NSV esimese naiste kongressi tervitus seltsimees Stalinile 7

Nõukogude rahvaste juhile, Punaarmee kõrgemale ülemjuhatajale Nõukogude Liidu marssalile seltsimees Stalinile 7

Tervitus Punaarmee Eesti Rahvuskorpuse võitlejaile 12

Naiste osatähtsus Eesti NSV rahvamajanduse ja kultuuri taastamisel ja arendamisel 13

1. Nõukogude naised võitluses oma isamaa au ja vabaduse eest . . 13
2. Eesti naine võitluses saksa okupantide vastu 16
3. Eesti naine oma sünnimaad taastamas 19
4. Maanaiste ülesannetest 23

Tervitusi ja sõnavõtte 27

Kangelasliku Leningradi naised 27

Punalipulise Balti Laevastiku tervitus 30

Makske kätte! 32

Õhutagu meid tööks Zoja Kosmodemjanskaja eeskuju 36

Pioneeride tervitus kongressile 38

Hoolitsus ema ja lapse eest Nõukogude maal 38

Punaarmeelaste perekondade abistamisest 42

Tööle — võiduks! 44

Ema-kangelase tervitus kongressile 45

Spordiselts „Dünamo" Eesti Vabariikliku Nõukogu tervitus ENSV esimesele naiste kongressile 46

Naise seisukoht Nõukogude ühiskonnas 47

Naise osa tootlikus ja ühiskondlikus töös 50

Õppigem uusi erialasid! 53

Lenini-Stalini lipu all vastu vabadusele 55

Sanitaarolukorrast Eestis 56

Tahame aidata Punaarmeed 61

Narvast peab saama jälle Nõukogude tööstuslinn 61

Kool saksa okup tsiooni ajal ja praegu 62

Naised enne ja nüüd 64

Tartu Ülikoolis töötavatest naistest 67

Meie ei taha maha jääda teiste Nõukogude linnade naistest . . . 68

Töötada kõigest jõust 68

Nõukogude rahvas võidab kõik raskused 69

„Kes püüab kõigest väest, saab üle igast mäest" 70

Tasume võideldes langenute eest 71

Rõõmuga ületada kõik raskused! 71

Julge ja aktiivse tööga parandame kõik sõjahaavad 72

Eesti NSV esimese naiste kongressi läkitus kõigile Nõukogude Eesti naistele 74